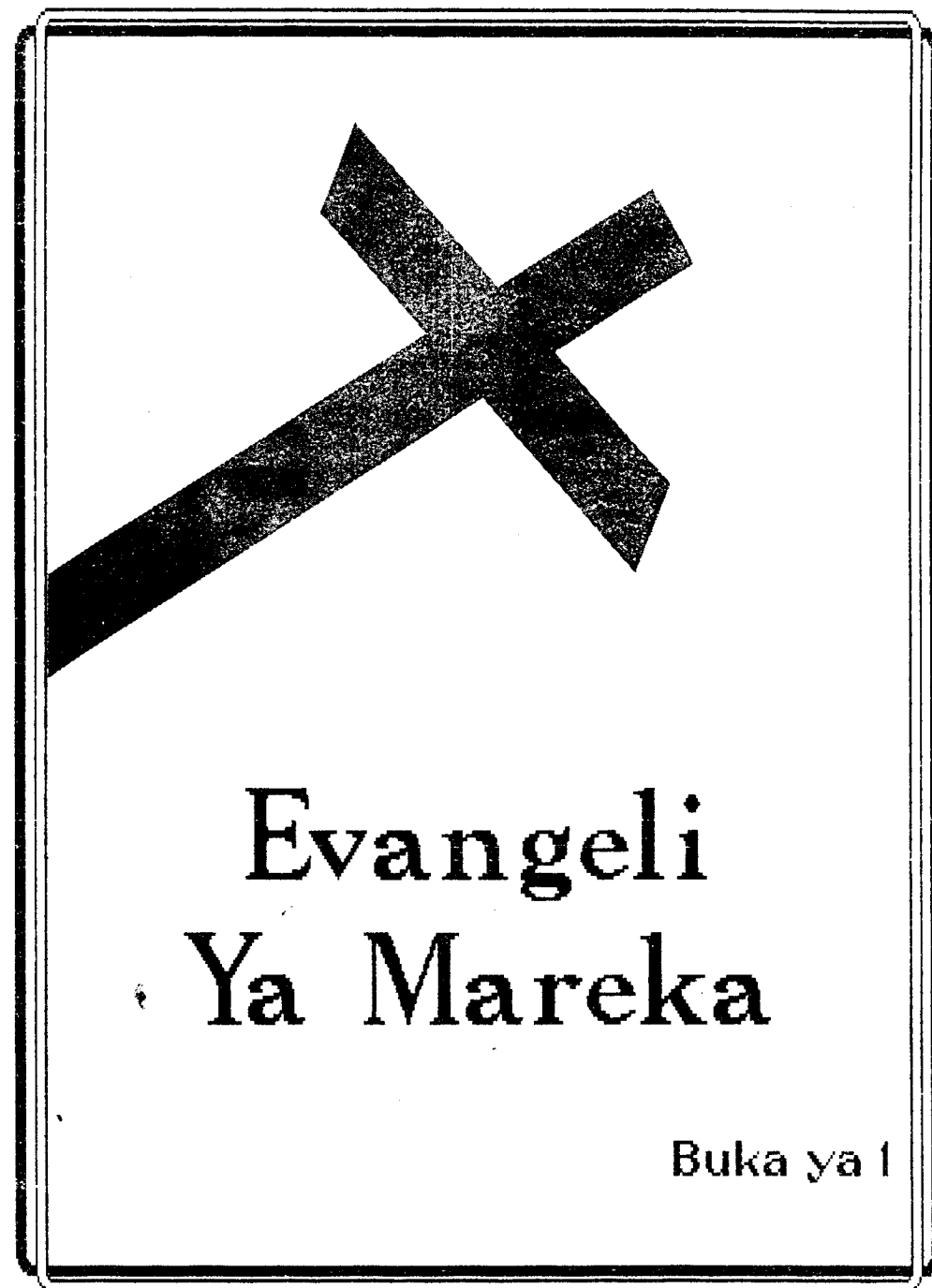

Printed by
The Baptist Mission of Namibia
P.O.Box 218
Katima Mulilo, NAMIBIA

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 8:27-38
Lisamu 22
Isaya 53
Mateu 16:13-20
Bakolosi 1:18
Joani 3:3

Baefese 5:23
Luka 19:10
Mateu 20:28
2 Bakorinte 5:19
Likezo 20:28

Genese 3:15
Baefese 2:8-9
Likezo 20:20-21
Mareka 1:15
Joani 1:12-13

KU SA NA NI ZE NATA

U felize lituto za hao za kalulo ya I Evangeli ya Mareka, u ka tokwa ku feleleza lituto za hao. Kosi ya luna ye tatama, Lituto za mwa Evangeli ya Mareka, kalulo ya 2, i ta ku zamaiza mwa Evangeli ya Mareka kauhanyo ya 9 ku isa mwa kauhanyo ya 16. Mwa likauhanyo ze u ka ituta za manyando a Jesu, lifu ni zuho ya hae ya ku tula.

U si ke wa palelwa ku nga kalulo ye ya lituto. Mwa buka ya hao ya litatubo ku na ni form ya ku kupisa lituto. Haiba ha u si ka iñolisa kale mwa kalulo ya 2 ya Mareka, kiñi ha u sa lumelezi form ya hao ya ku kupisa lituto hamoho cwalo ni tatubo ya hao ya Mareka, kalulo ya 1. Mi he u ta kona ku zwelapili mwa lituto za hao za Evangeli ya Mareka ku sina tiyeho.

Mulimu a ku fuyole ha u nze u zwelapili ku ituta Linzwi la hae.

HAIBA KU ITUTA BUKA YE KU KU TUSIZE KU SEPA JESU KRESTE SINA MULENA NI MUPILISI WA HAO LU KA LATA KU ZIBA NTO YEO. TALELEZA FORM YE MI U I LUMELE KU LUNA.

Na, _____, ni bakezi libi za ka mi ni sepile Jesu Kreste ku ba Mupilisi wa ka. Ni mu amuhezi mwa pilu ya ka, ka ku lumela kuli ki yena fela Mulimu wa niti, ya na ni mata a ku ni pilisa.

Lizazi _____

Fo Ni Nōzi Libizo La Ka _____

TEMUSO: Form ye hasi kalulo ya tatubo ya hao. Ha ku tokwahali kuli u taleleze form ye ka mulelo wa kuli u amuhele liñolo la ku pasa.

Evangeli Ya Mareka

Buka ya 1

I Nozwi ki Zeb Moss

I Hatisizwe Ki Ba
Bible Way International
Correspondence School

ZIBISO NI LITAELO

Sikolo sa Bible Way Correspondence si lukiselizwe ba ba si ka ituta za Bible. Kono si lukisizwe ka mukwa o ka tusa mane ni ba ba itutile za Bible ka lilimo ze felile.

Mulelo wa lituto ze ki ku fitisa za tukiso ya Mulimu ya ku piliswa, ku fa zibo ya Bible ni ku ekeza zibo ya Bulumeli ku Mulumeli. Mutu kaufela u lukuluhile ku nga lituto ze.

U swanezi ku ba ni Bible kamita ha u nze u ituta lituto ze. U bale ka tokomelo timana yeñwi ni yeñwi ye bulezwi mwa lituto ha u nze u ituta. Haiba ku na ni manzwi a u sa utwisisi mwa Bible kapa mwa tuto u talime sa talusa mwa dictionary.

Cinceho ya keyala. Haiba keyala ya k'o amuhelela mañolo kapa ya kwa ndu i cinca u zibise Muzamaisi wa Sikolo.

Nombolo ya Muituti. Muituti yo muñwi ni yo muñwi wa Sikolo sa Bible Way Correspondence u fiwa nombolo. Nombolo ye ki ya butokwa kakuli mañolo a hao a bulukiwa ka ku itusisa nombolo ya hao. Ha u ñolela ku Muzamaisi wa Sikolo u swanela ku bonisa Libizo, Nombolo, ni Keyala ya hao.

YE KI YONA NOMBOLO YA HAO YA BUITUTI _____
(Ha ku na u sili ya na ni yona)

hae, ku na ni s'a ka fa kuli a ipumanele ona?" Ha ku na bunde ku luna bo bu kona ku liulula moya kwa Lihele. Ki Krete a nosi ya kona ku pilisa ni ku buluka mioya ya batu.

KU PAKA KRESTE (Mareka 8:38)

Mwa timana ya mafelelezo a kauhanyo ye, Jesu u ngelezi luna kaufela. Na ize lu si ke lwa mu swabela fa lifasi ku si cwalo u ka lu swabela fa pil'a Ndate ya kwahalimu. Ki hona kuli lu swanela ku tabela ku pila sina Mukreste ko lu li teñi kaufela ni ku ze lu eza kaufela kabakala Krete. Ku paka Krete kwa batu ha ku talusi fela kuli lu ka bulela libizo la hae ku sina maswabi ha lu mu paka ku ba bañwi, kono ki ku talusa kuli bupilo bwa luna bu be paki ye tiile kwa buniti bwa Krete mwa lipilu za luna.

"Ha ni si ka mi patela taba niheba i linwi, ya ze mi swanela; kono ni mi taluselize zona, ni ku mi luta zona, fande mwa mapatelo, ni ka ku pota mwa ndu ni ndu; ni nze ni pakela Majuda ni Magerike za ku baka ko ku isa ku Mulimu, ni za ku lumela ku Jesu Krete Mula'a luna". (Likezo 20:20-21)

Sina ha s'o itutile lituto kaufela za kalulo ye ya pili ya Evangeli ya Mareka, ni bata ku ku hupulisa liniti ze ñwi za butokwa ze lu itutile. Pili, haiba mutu u bata ku amuhela ku piliswa u swanela ku baka luli (Mareka 1:15). Ki hona kuli u swanezi ku tabela ku itumelela libi za hao ni ku li swabela mi he u tabele ku fulalela libi za hao ni ku latelela Krete. Kuzwafo ku na ni taba ya tumelo kapa ku lumela ku Krete. Ki hona kuli u swanela ku lumela kuli Jesu Krete ki Mwan'a Mulimu. Kuli ne li yo mutuna ku fita mutu ya n'a pila fa lifasi; Mulimu kasibili na pila ku Krete (Joani 1:14).

Cwale, haiba u lumela zeo, u s'o itukiselize ku sepa Jesu Krete sina Mupilisi ni Mula'a hao, ni ku mu amuhela mwa pilu ya hao. Joani 1:12-13 i lu taluseza mo ku ezezwa cwalo. Zibo ye bizwa "ku pepwa sinca" ki ona fela mukwa o kona ku piliswa ka ona. U bale manzwi a Jesu ku Nikodema mwa Joani 3:3. Mulimu na bulezi ka Paulusi mwa litimana ze ñozwi mwa Likezo 20. Paulusi n'a sa hanisi sika se ne si tokwiwa ki batu ba n'a sa kutalize. Na s'a ba kutalize ka ze ne tokwahala kaufela kwa puluso ya bona, i li, "Ku baka ku Mulimu ni ku ba ni tumelo ku Mula'a luna Jesu Krete".

Cwale, haiba u ezize ze bulezwi ka ku sephala, u swanela ku tabela ku paka Jesu patalaza kapa fande sina ka mo lu taluselize mwa tuto ya luna ye felile. Jesu u li ha lu mu swabela ni yena u ka lu swabela. Cwale, wa kona ku bonisa kuli ha u swabeli Jesu ni kuli u bata ku mu amuhela sina Mupilisi ni Mula'a hao ka ku taleleza ni ku ñola libizo la hao fa form ye kwa mafelelezo a tuto ye. Mulimu a ku ise kwa puluso ku Krete ka Moya o Kenile o ka sebeza mwa pilu ya hao.

wa hae ne si wa lifasi le (Bona Joani 18:36).

Mwa Mateu 16:13-20, buipulelo bwa Pitrosi bu latelelwa ki zibiso ya Jesu ye li fa licwe leo u ka toma keleke ya hae. Fa lu utwisise hande. Jesu na si ka toma mutu kuli a be toho ya keleke ya hae. Krete kasibili ki yena fela toho ya keleke. U bale hape Bakolosi 1:18..."Ki yena toho ya mubili, ya keleke; ki yena wa matatekelo, wa pili ku ba ba zuhile kwa bafu, kuli kwa linto kamukana ibe yena wa kwapili" ni Baefese 5:23..."Kakuli munna ki toho ya musali, sina Krete h'a li toho ya Keleke; mi ki yena Mupilisi wa mubili, i li yona Keleke". Jesu na bulela kuli u ka yaha keleke ya hae fa buipulelo bo bu swana sina bo, bo bu li ki yena Krete, Mutoziwa wa Mulimu. Keleke i ezwa ki batu ba ba se ba amuhezi Jesu Krete sina Mulena ni Mupilisi wa bona mi ba se ba pepilwe sinca ka Moya ka ku baka ni ka tumelo.

TALUSO YA MUSEBEZI WA JESU (Mareka 8:31-33)

Timana ya 31 i taha ku luna sina manzwi a Jesu a se si ka mu tahela. Nako ye kaufela na sweli ku bulela taluso ya musebezi wa hae fa lifasi. Jesu na ize u tile ku to bata ni ku pilisa se si latehile (Luka 19:10), ni ku fa bupilo bwa hae kuli a liulule ba bañata (Mateu 20:28). Paulusi ya bile muapositola mwa lilimo ze tatama u ekelelize kwa taluso ya Bumesia bwa Jesu. Na ize, "Ki kuli Mulimu n'a li ku Krete h'a kutiseza lifasi ku yena" (2Bakorinte 5:19). Hape mwa Likezo 20:28, u lu bulelela kuli ne li mulelo wa Mulimu wa ku toma keleke ka sitabelo sa lifu la Krete. Mwa hal'a Testamente ya Kale kaufela ku kalela fa Genese 3:15 lisepiso za Mupilisi li ezizwe ki Mulimu. Mukwa wa puluso yeo ne u talusizwe hande hape ni hape. Isaya, mwa kauhanyo ya 53, u lu bulelela kuli yo "Ya Taha" u ka itwesa manyando a luna ni ku lwala maswabi a luna, mi ha lu folisizwe ki ka miupa ya hae (Isaya 53:4,5).

NZILA YA BULUTIWA (Mareka 8:34-37)

Jesu hape a bulela kuli nzila ya sifapano ki yona nzila ya hae, mi hape ki yona nzila ya ba ba mu latelela kaufela. Na itukiselize ku lu shwela kaufel'a luna. Ni luna lu swanezi ku tabela ku shwa kabakala Mulen'a luna ni la Evangeli. Jesu a ekeza kwa buniti bo ka lipulelo ze talu. Pili, na ize ya lika ku ipilisa u ka palelwa. Hakuna misebezi, misipili kapa milapelelo ye kona ku lu tiseza puluso. Krete u lu ezelize kale zona. Lu tokwa fela ku baka ni ku mu amuhela. Paulusi na bulezi za muhupulo wo ha n'a ize, "Kakuli mu pilisizwe ka sishemo, ka tumelo; ha ku zwi ku mina, ki mpo ye zwa ku Mulimu--hasi ka misebezi, kuli ku tokwe ni ya ka itumba" (Baefese 2:8-9). Sa bubeli, Jesu u ize ya fa bupilo bwa hae ku Mulimu ka yena u ta bu pilisa ku ya ku ile. Ki hona ku talusa kuli mutu ya fa bupilo bwa hae ku Krete h'a si ka sinyehelwa ki bupilo bwa hae kono u fumani bupilo bobunca bwa ku nyandela Jesu ku ya ku ile. Sa bulalu, Jesu u akaleza mufuta wo wa bupilo ka ku bulela kuli ko ku ya moya wa mutu ni mutu ki kwa butokwa ku fita bufumu kaufela. Fa kacenu Jesu u fa yo muñwi ni yo muñwi wa luna ku iketela. Haiba lu ka luwa bufumu kaufela bo bu mwa lifasi, lu ka ba ba ba maibile haiba lu palezwi ku amuhela Krete sina Mupilisi wa luna. Jesu ki h'a buza puzo, "Kamba mutu, moya wa

MUKOLOKO WA LITABA

TUTO

LIKEPE

Zibiso Ni Litaelo

1. Makalelo A Evangeli Ya Mareka.....	1
2. Buitukiso Bwa Musebezi Wa Jesu Kwa Nyangela.....	4
3. Musebezi Wa Jesu Wa Kala.....	7
4. Musebezi Wa Jesu N'o Fapahana.....	10
5. Nako Ya Ku Bubana.....	13
6. Linguli Ni Litaluso Za Zona.....	16
7. Mata A Jesu Ka H'a Li Mwana Mulimu.....	19
8. Krete U Hanwa Mwa Munzi Wa Habo: Musebezi Wa Hae Wa Hula.....	22
9. Bulena Bwa Jesu Fa Halimw'a Milao Ya Ze Liteñi Mwa Lifasi.....	25
10. Kozi Ya Bulapeli Bwa Ikezelize Mutu.....	28
11. Limakazo Zeñwi.....	31
12. Taluso Ya Musebezi Wa Jesu.....	34

TUTO YA 1

MAKALELO A EVANGELI YA MAREKA Mareka 1:1-8

TIMANA YA KUPETA

"Kono ze ñozwi mwateñi, li ñolezwi kuli mu lumele kuli Jesu ki Mesia, Mwan'a Mulimu, ni kuli ka tumelo ye cwalo, mu fumane bupilo ka libizo la hae." (Joani 20:31)

MAKALELO

Lituto za Evangeli ya Mareka li aluzwi mwa libuka ze peli ze na ni lituto ze 12 yeñwi ni yeñwi. Lituto ze 12 za makalelo li ama likauhanyo ze 8 za pili za Mareka. Buka ya bubeli ku itutwa za likauhanyo ze 8 za mafelelezo. Kuli u kone ku fumana tuso mwa lituto ze u swanezi:

1. Ku beya buka fa pil'a hao, mi u i apule fa tuto yo lukisize ku ituta.
2. Ku apula Biblele ya hao mwa Evangeli ya Mareka, fa litimana z'o bata ku ituta.
3. Ku lapelela zamaizo ya Moya o Kenile ha u nze u bala ni ku ituta lituto ze.

Cwale u itukiselize ku kala. U bale litaba za mwa Biblele PILI. Ye ki nto ya butokwa. Kuzwafo u bale timana yeñwi ni yeñwi kapa litimana hape ha u nze u ituta zona mwa tuto. Ka mukwa wo u ka kona ku utwisisa hande ze lutwa mwa lituto zeo.

BUTOKWA BWA EVANGELI YA MAREKA

Lu tokwa ku utwisisa musebezi wa na ezize Mulen'a luna Jesu fa fasi kuli lu kone ku utwisisa hande Bulumeli kacenu. Evangeli-nyana ye ñozwi ki Mareka i lu tusa kuli lu zibe hande likande le. Mareka u bulela fela za musebezi wa Jesu. Ha talusi za ku pepwa kwa hae. Kabakala kuli ku kakanywa kuli Evangeli ya Mareka ne li yona ya pili kwa ku ñolwa, likande la ku pepwa kwa Jesu mwendi ne li zibahala hahulu kuli mane Mareka na si ka bona butokwa bwa ku li ñola.

LIBAKA MAREKA HA N'A ÑOZI BUKA YE (Mark 1:1)

Ha lu talimeñi kwa manzwi a Evangeli ya Mareka. Mwa kauhanyo ya 1 timana ya 1, Mareka u bulela kuli u ka ñola za "Evangeli ya Jesu Krete, Mwan'a Mulimu". Kanti u talusañi ka linzwi la "Evangeli"? Linzwi la "Evangeli" li talusa "litaba ze nde". Ki ze litaba ze nde: Mulimu u lumile Mwan'a hae, Jesu Krete, fa lifasi. Biblele i luta kuli ne si mutu fela. Bala Bakolosi 2:9 ni Joani 1:14. Biblele i luta kuli Jesu ne li Mulimu, ya n'a pila mwa mubili wa mutu. Isaya, mupolofita wa mwa Testamente ya Kale, na polofitile za ku taha kwa Jesu. Taba yeo lu i ñolezwi mwa

TUTO YA 12

TALUSO YA MUSEBEZI WA JESU Mareka 8:27-38

TIMANA YA KUPETA

"Mi tuso ki ifi, mutu nih'a ka luwa lifasi kamukana, mi a sinyehelwa ki moya wa hae?" (Mareka 8:36)

MAKALELO

Jesu na s'a ngile nako ye telele ni balutiwa. Ne se ba boni limakazo za hae mi ne se ba utwile lituto za hae. Mi cwale ne ku tokwahala kuli a zibe seo ne ba nahana ka yena ni musebezi wa hae fa fasi. Ka mubulelelo o muñwi, Jesu na tokwa ku ziba kamba balutiwa ne ba utwisisa taluso ya musebezi wa hae. Litaba za ku lwaniswa ki bañoli ni Bafalisi ne li ka tuha li fetuha sitoyo sa patalaza se si lukisizwe. Jesu na bata ku ziba hande za tumelo ya balutiwa ku yena sina Mulena ni Mupilisi.

BUPAKI BO BUTUNA (Mareka 8:27-30)

Kwa mafelelezo Jesu a kona ku to ina ni balutiwa ba hae mwa naha ya Sesarea wa Filipi. Mi cwale a lakaza ku ziba se ba hupula ka yena. Ka nako yeo Jesu na bata ku ziba kamba balutiwa ne ba ziba taluso ya musebezi wa hae. Jesu a buza pili puzo kuli a zibe maikuto a batu ka musebezi wa hae. Likalabo ne li fapana hahulu; mi ne ku sina ye lukile. Batu ba bañwi, ba ba swana sina Heroda ne ba hupula kuli Jesu ki Joani Mukolobezi ya zuhile kwa bafu. Ba bañwi ne ba li ki Eliya, ye ne li mupolofita ya mata ni wa limakazo. Kono ba bañwi ne ba hupula kuli ki mupolofita yo muñwi, kono ne ba sa zibi kuli ki mupolofita ya cwañi. Mi he puzo ye tuna ki ha se i buziwa, "Kono mina mu li ki na mañi?" (timana ya 29). Ne li Pitrosi ya na alabile fa pil'a ba bañwi mwa buipulelo bwa niti, "Ki wena Krete".

TALUSO YA BUIPULELO BWA PITROSI

Manzwi a Pitrosi ne li a niti. Ne li ona manzwi a n'a libelezi Jesu ku utwa kwa balutiwa. Cwale manzwi a na talusañi. Pili, ha lu talime se ne ba talusa Majuda ba mazazi a ni ha ne ba bulela za Mesia kapa Krete ya na swanezi ku taha. Mesia ya na libelezwi ka nako ye telele ne ku lumelwa kuli u ka busa ka mata a matuna, kuli a tome mubuso wa Isilaele, ni ku yundisa macaba a mañwi kaufela a lifasi. Na ka ba ndumeleti wa Mulimu fa lifasi, mi na ka itusisa mata a hae ku eza sicaba sa Isilaele kuli si be sicaba sa babusi ni malena. Nihakulicwalo, ye, ne si yona taluso ya Bumesia bwa Jesu. Jesu na ize u tezi ku to nyanda, ku haniwa, ku to shwa, ni ku zuha kwa bafu (timana ya 31). Jesu ha n'a bapanya Bumesia bwa hae kwa manyando ni lifu n'a taleleza kalulo ya Biblele (Lisamu 22 ni Isaya 53). Balutiwa ni banabahabo bona ne ba palezwi ku utwisisa kuli ne ba fosa kakuli na ize mubuso

BALUTIWA BA LIYEHA KU ITUTA (Mareka 8:14-21)

Jesu ni balutiwa ba hae ha ba nze ba sila hape liwate la Galilea a ba bulelela za temuso bakenisa Bafalisi. Jesu a fa siswaniso sa mumela wo itusiswa kwa ku panga sinkwa, kono balutiwa ba palelwa ku utwisisa. Ki h'a ba nyaza ka ku liyeha ku utwisisa taluso ya limakazo ze peli za ku fepa nyangela. Jesu na bulelela balutiwa ba hae kuli ku ca buhobe ha ki nto ya butokwa sina ku amuhela sico sa Moya sa bupilo bo bu sa feli.

SIBOFU SA KWA BETSAIDA (Mareka 8:22-26)

Ha fita kwa Betsaida, Jesu a katana ni sitopa sa batu ba ba tisa mutu wa sibofu ku yena. Sina mwa n'a ezelize ku susu, Jesu a itusisa mukwa wa ku folisa o si ka twaelwa. A ngela mutu yo kwa tuko, mi ka ku itusisa mati a kwela mwa meto a mutu yo. Ku itusisa mati, i li nto ye ne ngiwa kuli i na ni mata a ku folisa ka linako za ni, ni ku fola ko ne ku taha ka bunyinyani ne li lituso ze ne itusiswa ki Jesu kwa ku tiisa tumelo ya mutu. Ni kacenu, Jesu u sebeza ni luna ka ku ya ka ze lu tokwa ni butata bo bu li teñi. Ha lu talime linzwi le ne li bulezwi ki mutu yo ka nako ya ku folisa. Mutu yo na ize, "Ni bona batu inge likota ze zamaya". Ki hona kuli, mutu yo na bona lika, kono he ne li sa bonahali hande ku yena batu ne ba bonahala sina likota ze na ni mitai ye melile ku zona. Ni mwa lifasi la luna kacenu ku na ni batu ba bañata ba ba folile hanyinyani fela ka ku katana ni Jesu. Ba sa bona batu sina lika ze swana ni likota isiñi mioyo ye pila ye fita bufumu kaufela bwa lifasi. Mawe! Kabe ne lu ka kona ku bona butuna luli bwa mutu mwa meto a Mulimu! Kabe tapelo ya luna ne i ka ba kuli lu si ke lwa bona fela batu sina likota ze zamaya, kono lu kone ku ba bona sina Jesu mwa ba bonela, sina mioyo ya butokwa yeo na ishwezi fa sifapano.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 7:24-8:26

Genese 1:31

Mateu 20:28

Isaya 7:14. Mwa Mateu 1:21, lu bala kuli bupolofita bo ne bu talelizwe Jesu ha pepwa. Kacwalo Jesu ne li Mulimu luli ya na inzi mwa nama, a izibahaza kwa batu kaufela.

JOANI MUKOLOBEZI (Mareka 1:2-8)

Musebezi wa Joani Mukolobezi u talusizwe mwa Mareka 1:2-8. Ku taha kwa Joani ne ku talelize bupolofita bo buñwi bo bu li numwana u ka talusa za ku taha kwa Mwan'a Mulimu. Bala Isaya 40:3 ni Malaki 3:1 ka za bupolofita bo. Joani na na ni musebezi o mutuna wa ku "lukisa nzila" ya Jesu. Kanti Joani na lukisize cwañi nzila? Mareka u lu bulelela kuli na kutaza manzwi a liniti ze tuna ze peli: (1)Kwa tokwahala ku baka ni ku amuhela swalelo ya libi, ni (2)Jesu wa taha ona fa.

TALUSO YA KU BAKA (Mareka 1:4)

Timana ya 4 i bulela kuli Joani na luta "kolobezo ya ku baka kuli libi li swalelwe". Ku baka ku ngelela zeo:

1. Pili, mutu u swanezi ku lemuha kuli u na ni sibi mwa bupilo bwa hae. Ku fitela mutu ya kula fa ta lemuhelela kuli wa kula, h'a na ku ipatela tuso mi u ta ina inze ili mukuli kapa mane u ta ekezeha ku kula. Kanti he, pili lu swanezi ku bona kuli lu na ni sibi mwa bupilo bwa luna, ni ku bona kuli lu swanezi ku eza se sinwi ka taba yeo. Bala Baroma 3:10 ni Baroma 3:23.
2. Kuzwafo, muezalibi u swanezi ku itumelela sibi sa hae. Ki ona kuli ha lu se lu boni sibi sa luna, lu swanezi ku itumelela kuli ki luna ba ba si ezize. Ha ki nto ye nde ku lika ku nyaza mutu u sili, mane nihaiba diabulosi ka za sibi sa luna. Lu lukela ku lumelelana ni Mulimu kuli lu na ni mulatu ni kuli lu swanelwa ki koto ya hae.
3. Kuzwafo, ku taha ku swaba, maswabi a niti a libi za luna. Ha ku likani ku swaba kuli libi za luna li lu tiselize ku nyanda. Lu swanezi ku swaba kakuli lu foselize Mulimu. Bala Lipina 51:4.
4. Kwa mafelelezo, lu swanezi ku tabela ku fulalela libi za luna ni ku li siya i li kuli lu kone ku latelela Mulimu. Haiba lu swabela libi za luna kakuli lu swalehile, fo he lu swana ni lisholi ya li ha swabi kuli u uzwise, kono u swabile ka kuli u swalehile mi u tamehile ku lifela mulatu wa hae wa ku eza maswe. Ku fitela mutu fa ka bakela ka niti u ka na kutela ku eza sibi sa hae hape ni hape.

KU IPULELA KOLOBEZO I SI KA EZWA KALE (Mareka 1:5-6)

Mwa timana ya 5, lu bala kuli batu ba ne ba kolobelizwe ki Joani ne ba ipulezi libi za bona. Ki bao fela ba ba lumelelani ni Mulimu kuli ki baezalibi mi ba ipulezi libi za bona ku yena mi ba itukiselize ku amuhela kolobezo. Bala Baroma 6:3-4. Paulusi u bulela kuli kolobezo i bonisa lifu ni ku pumbekwa kwa mutu wa kale wa mutu. Ku omboka mwa mezi ku bonisa kuli cware mutu yo u pila ku Krete. Siswaniso seo si swanelwa ku ezwa ki

ya pepilwe sinca ku Krete ka tumelo. Nto fela ye kona ku bonisa buniti bwa siswaniso se ki ku nwelisa mulumeli mwa mezi.

Ki mutu fela ya bakela libi za hae mi u lumela ku Krete ni ku lata ku latelela Krete mwa bupilo bo bunca, ya swanezi ku kolobezwa.

JOANI U POLOFITA ZA KU TAHA KWA JESU (Mareka 1:7-8)

Mwa timana ya 5 ni 6, lu balile se siñwi bakeñisa munna ya bizwa Joani. Kutazo ya hae ka za ku baka ni za Jesu ne i lumelezwi hahulu kakuli batu ne ba lemuhile kuli tuto ya hae ne i zwa ku Mulimu. Mareka u bulela kuli naha "kaufela" ya Judea ni batu kaufela ba Jerusalema ne ba taha ku to mu utwa ni ku to kolobezwa ki yena. Joani n'a pila bupilo bwa ku itoboha ni ku ineela. Na sa ezi cwalo kuli a tabise batu. Na na ni taba hahulu ka manzwi a hae ku fita sibaka kwa n'a pila. Sibaka kwa n'a pila ne si bonisa takazo ya hae ya ku kauhana ni bulapeli bwa mwa Jerusalema, ona muleneñi wa bañoli ni Bafalisi. Liapalo ni lico za hae ne li bonisa ku itinga kwa hae ku Mulimu, mi ne li hupulisa batu za Elia ya na pilile mwa lihalaupa. Manzwi a hae na bulela za ya Kenile wa Mulimu ya na swanezi ku taha hona fa. Joani n'a neezi bupilo bwa hae kwa ku "lukisa nzila" ya Jesu. Mwa timana ya 7, Joani na biza Jesu kuli ki ya "ni fita kwa mata" mi mwa timana ya 8 na bulela kuli Jesu ki yena ya ka tisa Moya o Kenile wa Mulimu. Wo ki ona mukwa wo Joani a konile ku bonisa kuli Jesu Mwan'a Mulimu, u ka ba mutu ya cwañi. Mwa tuto ya luna ye tatama lu ka bona Jesu ha fitiswa ku luna ki Mareka.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 1:1-8
Malaki 3:1
Joani 1:14
Lipina 51:4

Isaya 40:3
Bakolosi 2:9
Baroma 3:23
Mateu 1:21

Joani 20:31
Baroma 3:10
Isaya 7:14
Baroma 6:3-4

kwa tuko. Bususu ni bumumu ki matuku a swabisa. Jesu a ngela mutu yo kwa tuko mi a yo mu alafa inge a inzi a nosi. Hape lu bona ni mukwa o Jesu na folisize mutu yo ka ona. Kabakala kuli mutu yo na sa koni ku utwa kapa ku bulela Jesu a itusisa likezo ku mu bonisa sa na bata ku eza. Ku beya minwana ya hae mwa lizebe za mutu, ku swala lulimi lwa hae, ni ku talima kwahalimu li bulezi manzwi a sa utwiwi ku mutu yo. Pulelo ye ne bulezwi ki batu bakeñisa foliso ne li kuli Jesu u ezize lika kaufela hande. Nto ye i lu hupulisa manzwi a Mulimu a mwa Genese 1:31 mo pupo ya Mulimu i bulelwa kuli i "lukile hahulu". Jesu ha n'a tile ku tisa foliso kwa mibili ya batu ni puluso kwa mioya ya bona, na s'a kalile sinca musebezi wa pupo. Sibi ne si sinyize pupo ya pili ya Mulimu. Cwale Mulimu ka Krete na "bupa mutu sinca".

HA KU FEPWA LIKITI ZENE ZA BATU (Mareka 8:1-10)

Niha Jesu na laezi kuli makazo ya hae ya ku folisa mutu wa susus ya sa buleli i si ke ya zibahazwa, taba ya hasana hahulu kuli mane kwa to kubukana batu ba ba eza likiti zene kuli ba to mu utwa. Ka mazazi a malalu ba teezeza kwa litulo za hae. Mi he kabakala lilato la hae Jesu ki ha s'a hupula ku ba fepa (u talime timana ya 2 ni 3). Hape, Jesu a nga liconyana ze ne tisizwe ku yena mi a li n'atafaza kuli a fepe nyangela. Makazo ye fokuñwi i kopanywa hahulu ni ya batu ba likiti liketalizoho ha ba fepwa ye ñozwi mwa kauhanyo ya 6 ya Mareka. Nihakulicwalo, ka ku ya ka manzwi a Jesu mwa Mareka 8:19-20, ki limakazo ze peli ze fapahana. Litaba za teñi za fapahana, kono butuna bwa limakazo ze peli zeo bwa swana. Kwa silundwamanji, ne li limakazo za lilato ni mata. Kwa balutiwa ba ba lishumi ka bababeli, ne li limakazo ze fa lituto.

BAFALISI BA BATA PONISO (Mareka 8:11-13)

Ha s'a fepile silundwamanji, Jesu ni balutiwa ba hae ba silela mwa buse bwa liwate kwa sibaka si sili. Mwa sibaka seo ba fumana sitopa sa Bafalisi ba ne ba kupa poniso ku yena. Nto ye ne komokisa ki kuli ne se ba boni limakazo ze ñata za na ezize Jesu bo he ne ba sa bata makazo ye ñwi. Ku bonahala kuli se ne ba bata ki mufuta wa poniso ye ne ta kona ku ambeka lihalimu i li kuli i hohe batu ba bañata. Yeo, hape, ne li kalulo ya muhupulo wa bona bakeñisa Mesia ya taha ya ta zamaisa sina mubusi ni mulena wa lifasi. Mane ni kacenu ku sa na ni ba bañata ba ba hana ku ituta za Mulimu. Ba na ni bupaki bwa lifasi le li bupilwe le ba bona, niti ye mwa Bibele, ni bupaki bwa Moya o Kenile. Jesu na hanile ku ba fa poniso ye ñwi kakuli na ziba kuli ne si niti kuli ne ba bata niti. Na bata kuli ba lumele kabakala lituto za hae ni likezo za hae ku bona za ka zazi ni zazi. Ba bahulu ba sicaba ne ba libelezi Mesia ya na ka toma mubuso wa Isilaele, ya na ka leleka babusi ba Maroma, ni ku eza limakazo ku komokisa nyangela. Jesu n'a tiisa ku bulela kuli u tile ku to bata ni ku pilisa se si latehile ni ku fa bupilo bwa hae kuli a liulele ba bañata (Mateu 20:28).

LIMAKAZO ZE N̄WI
Mareka 7:24-8:26

TIMANA YA KUPETA

"Ne ba komokisizwe ku fita kamita ba li, 'Linto z'a eza kaufela wa li kondisa; mane u utwisa ba ba tibani lizebe; mi u bulelisa ba ba sa buleli.'" (Mareka 7:37)

MAKALELO

Kabubo ka Jesu kwa nyangela ni litaba za ku lwaniswa ki Bafalisi za mu hapeleza kuli a zwe mwa Galilea. Fo a ya mwa naha ya Fenisya, ye ne li naha ya Balicaba. Batu ba ne ba pila mwa Fenisya ne ba simuluhile kwa Makanana ba kale. Minzi ye mituna hahulu mwa silalanda se ne li makamba a Tire ni Sidoni. Tire ne u yahilwe kwa mutulo wa wiko wa Kapernauma i li musipili o eza likilomita ze 65 ku zwa ku ona. Libizo la ona li talusa "Licwe". Ne u bizwa cwalo kakuli fa likamba la ona ne ku na ni macwe a mabeli a matuna a n'a kopanyizwe ki muundo wo eza limita ze 900 mwa butelele. Muundo wo n'o tibela mezi, mi Tire ne li likamba le ne li tumile hahulu. Ki kwa Tire ni Sidoni ko bazamaishi ba lisepe ne ba kalezi ku ituta ku zamaisa lisepe za bona ka linaleli. Sidoni n'o inzi kwa mutulo wa Kapernauma i li musipili o eza likilomita ze 100 ku zwa ku ona mi hape n'o li munzi o fa likamba o n'o tumile ka linako za ona.

BATU KAUFELA BA SWANA KU JESU (Mareka 7:24-30)

Lu talime pili za taba ye hupulwa hahulu ye ne ezahalile mwa naha ye ya Balicaba. Jesu ki hona a sa zo feza ku tatulusa za fapahano mwa hal'a lico ze kenile ni ze si ka kena. Cwale fa u tatulula fapahano mwa hal'a batu ba ba bizwa kuli ba "kenile" ni ba ba "si ka kena". Majuda ne ba sa kopani ni batu be ne si ba mushobo wa bona haisi fela mwa mikwa ye miñwi ye ne tokwa ku ikenisa hasamulaho. Musali wa mushobo wa Siro-Fenisya ataha ku to kupela mwan'a hae ya n'a kula tuso. Kalabo ya Jesu i bonahala ku ba ye tata kakuli na bizize musali yo ni banabahabo kuli ki "linja". Nihakulicwalo, Jesu na ngile linzwi le li itusiswa ka mafosisa ki Majuda kwa Balicaba ni ku li fetula kuli li be linzwi la sepo. Linzwi leo ka mwa n'a itusiselize lona Jesu li talusa, "tupupe twa linja", isiñi linja ze nyefulwa za mwa mukwakwa. Kalabo ya musali ne i bonisize tumelo ya hae ku Jesu ni ku ikokobeza kwa hae. Kezo ya Jesu ne i utwahilile hahulu ku luna ku fita manzwi. A folisa musizana wa Mulicaba.

JESU U FOLISA SIMUMU NI SUSU (Mareka 7:31-37)

Ha ku na makazo ye bonisa hande mukwa wa Jesu wa ku folisa batu. Na sa hupuli kuli mutu ki mutu fela yo muñwi ya kula, kono na mu folisa sina mutu ya na ni za tokwa. Pili, a ngela mutu yo

BITUKISO BWA MUSEBEZI WA JESU KWA NYANGELA
Mareka 1:9-20

TIMANA YA KUPETA

"N'a li, 'Nako ye ne tomilwe i fitile, mi mubuso wa Mulimu u s'o li fakaufi; a mu bakele libi za mina, mi mu lumele Litaba ze Nde za Mulimu.'" (Mareka 1:15)

MAKALELO

Mwa tuto ye lu bata ku ituta litaba ze peli ze tuna. Ha lu li utwisisa li ka kona ku lu tusa ku utwisisa musebezi wa Jesu.

1. Kolobezo Ya Hae. Ki kabakalañi Jesu ha n'a kolobelizwe? Ki ifi taluso ya kolobezo ya hae?
2. Miliko Ya Hae. Kana ki kuli miliko yeo ne li ya niti? Ki ifi taluso ya miliko ya Jesu?

KOLOBEZO YA JESU (Mareka 1:9-11)

Lu itutile ka bukuswani za musebezi wa Joani Mukolobezi. Cwale Mareka u kala ka ku talusa za likande la Jesu. Musebezi wa Jesu kwa nyangela n'o kalile hona zazi lani Jesu ha to iponahaza kwa tukw'a Nuka ya Jordani ku to kolobezwa ki Joani. Kwa makalelo Joani na hanile. Na ize Jesu ki yena ya swanezi ku mu kolobezwa. U bale hape Mateu 3:13-17 ka za ku kolobezwa kwa Jesu. Kamita ku banga ni puzo ye li, "Ki kabakalañi Jesu ha n'a kolobelizwe bo kanti na sina libi za ku ipulela?" Kolobezo ya Jesu ne i na ni taluso...ku Jesu ka sibili, ku Joani mane ni kwa batu kaufela ba ba lumezi mi ba kolobelizwe ku zwa hona zazi lani. Taluso ya kolobezo ya Jesu i kona ku boniswa ka mikwa ye tatama:

1. JESU NA LUMELEZI KOLOBEZO YA JOANI

Ku kolobezwa kwa Jesu ki Joani ku bonisize ku lumelelwa kwa musebezi wa Joani ki yena. Joani na lutile batu ba ne ba tile ku to mu utwa kuli ba swanezi ku baka mi ba kolobezwe. Ki niti, luli kolobezo ne li kalulo ya butokwa mwa musebezi wa hae kuli mane na sa bizwi "Joani Mukutazi", kapa "Joani Mupolofita", kono na bizwa "Joani Mukolobezi". Batu ba bañata ne ba kona ku bulela kuli, "Lwa utwisisa butokwa bwa ku baka, kono ki kabakalañi ha lu swanezi ku kolobezwa?" Ka ku taha ku Joani fa pil'a batu kaufela, Jesu na bulela kuli, "Ni lumelelana ni manzwi a Joani, mane ni lumela ni kolobezo ya hae". Ka mukwa ona wo Jesu n'a lumelezi kolobezo ya Joani ni ku to ipalela kwa batu ba na tezi ku to pilisa. Mwa mubulelelo wa Mateu ka za kolobezo ya Jesu, Jesu na ize, "U lumele kuli ku be cwalo ka nako ye, ka ku eza cwalo, ki hona lu ka eza linto kaufela z'a bata Mulimu" (Mateu 3:15). U lemuhe linzwi la "lu". Ka mukwa wo Jesu na ipalela kwa batu kaufela fa fasi ba ba tokwa ku kolobezwa hona cwalo.

2. JESU NA LUMELEZI KOLOBEZO KAKULI KI NTO YE SWANEZWI KU EZWA KI BALUMELI

Hape, ka ku kolobezwa, Jesu na lumelezi kolobezo kakuli ki nto ya Silumeli. Kolobezo ne si nto ye nca, kono Joani na i file taluso ye nca. Mulicaba (mutu ye ne si Mujuda) ha n'a amuhela bulapeli bwa Sijuda bwa nako yani, na swanezi ku eza lika ze talu. Pili, na iswa kwa mupato. Kuzwafo na ezezwa sitabelo mwa Tempele. Kwa mafelelezo, na kolobezwa i li ku bonisa ku keniswa kwa hae ni muinelo o munca wa sa inzi ku ona. Bo he, Joani, na ziba kuli ku ba Mujuda ka sipepo ne ku sa likani. Na bizeza banabahabo kwa tumelo ye pila, ku ncafaza sepiso ya bona ku Mulimu mwa lipilu za bona. Kwa mafelelezo a musebezi wa hae fa fasi Jesu na ka bulelela balateleli ba hae mwa masika kaufela, "A mu ye cwale kwa batu ba macaba kaufela, mu ba lute ku ba balutiwa ba ka; mu ba kolobezo ka libizo la Ndate ni la Mwana, ni la Moya o Kenile" (Mateu 28:19).

3. JESU NA EZIZE ZIBISO KWA NYANGELA

Hape, kolobezo ya Jesu ne li zibiso kuli cwale sa itukisize ku kala musebezi wa hae kwa nyangela. Ka lilimo ze 30 Jesu na pilile kwa mukunda mwa Nazareta. Cwale na ipea patalaza kwa musebezi wa hae mwa hal'a nyangela.

4. MULIMU NA LUMELEZI

Lu bona kuli Ndate ya kwa lihalimu u lumelela ku kolobezwa kwa Jesu. Mareka u lu bulelela kuli linzwi la zwa kwa halimu le li li, "Ki wena Mwan'a ka ya latwa; ye ni katelwa" (Mareka 1:11). manzwi ao a lu hupulisa za bupolofita bwa ku taha kwa Mesia bwa mwa Testamente ya Kale. Manzwi a li, "Ki wena Mwan'a ka" a zwa mwa Lipina mi kalulo ya manzwi ao a itusiswa kwa ku yolisa Mulena Mesia (Lipina 2:7). Manzwi a li, "Ye ni katelwa" a zwa kwa manzwi a bupolofita bwa Isaya 42:1 a talusa za "Mutanga wa Muñ'a Bupilo".

MULIKO WA JESU (Mareka 1:12-13)

Cwale lu ka talima za muliko wa Jesu. Ki kabakalañi Jesu ha n'a likilwe? Na likilwe kakuli Satani ni mata a bumaswe kaufela na bata ku pyata Ya Kenile wa Mulimu ya na tile ku to pilisa baezalibi. Satani na ziba kuli haiba Jesu na ka iswa mwa ku eza muliko, fo he Jesu na si ke a kona ku ba Mupilisi wa batu. Konji fela Mupilisi ya sina mulatu ki ya na ka kona ku shwa kuli a be sitabelo sa baezalibi. Kabe Satani na tuzi Jesu ne ku si ke kwa ba ni ku piliswa kwa luna. U bale za ku tula ko ku komokisa kwa Jesu mwa Mateu 4:1-11.

KUTAZO YA JESU (Mareka 1:14-15)

Timana ya 14 ni ya 15 za kauhanyo ya pili ya Mareka li bulela za musebezi wa Jesu wa ku kutaza. Kutazo ya hae, sina ya Joani Mukolobezi, ne li ya ku baka ni tumelo. Kono Jesu na kona ku huweleza za ku taha kwa Mubuso o n'o bulezwi ki Joani. Kutazo ya Jesu ne li taba ye tuna mwa musebezi wa hae. Jesu na sa lumeleli linto li sili ku paleliswa likutazo ze. Lu bala kuli nihaiba lifoliso za hae ne li ezwa ka ku ya ka lifoliso za Moya (bona

LITUTO ZENWI ZE LUKELWA KU HUPULWA

Liniti ze tuna ze li zwa mwa litaba zona ze:

1. Bupilo bwa moya bwa Mukreste bu swanezi ku zwa mwa pilu ye fumani sishemo sa niti.
2. Buniti bwa bulapeli lu swanezi bu tatubiwa, isiñi ka likezo za bulapeli, kono ka milelo ya Sikreste. Bulumeli hasi taba ya ku ca kapa ku sa ca lico zeñwi. Mubili wa luna ki Tempele ya Moya o Kenile mi kacwalo u lukela ku itusiswa ka mukwa o ka fa likute ku Mulimu.
3. Mata a mafelelezo a mwana wa Mulimu mwa litaba za tumelo ni ku eza, ki Linzwi la Mulimu, yona Bibebe. Manzwi a batu a swanezi ku talimwa ka ku ya ka se i luta Bibebe.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 7:1-23
2Bakorinte 5:17

Isaya 29:13
Joani 3:3

KALABO YA JESU (Mareka 7:5-8)

Bafalisi ni bañoli ne ba tile kuli ba to swasa Jesu ni balutiwa ba hae ka ku sa latelela milao ye. Ne ba si ka taha kuli ba to lika ku fumana sa na luta Jesu ka za tumelo ku Mulimu. Ne ba sina taba ni limakazo ze n̄ata za n'a eza. Ne ba sina taba ni batu ba n'a folisa ni ku tusa. Ne ba na ni ku bona fela kuli Jesu ni balutiwa ba hae ba lobile o muñwi wa milao ya baikale. Mawe! Bubofu bwa batu bao! Mi he ni kacenu ku sa na ni batu ba ba sa zwelapili ku lika ku pila ka se si ñozwi mwa mulao, i li nto ye ba sa koni ku eza, mi ba libala mikwa ye minde ya bupilo. Milao ya matabelo ye fumaneha mwa Testamente ya Kale i se i talelelizwe mi kacwalo i se i tuhezwi. Lu si ke lwa libala kuli Jesu ne li Mulimu, mi kamukwaocwalo ne li Muezi wa milao kaufela. Ku toloka kwa hae ka seo mulao u li sona ku swanezi ku fita mwa tolokela mutu. Mwa kalabo ya Jesu, na nyazize Bafalisi ni bañoli ka lika ze peli. Pili, na ize ki baipi. Linzwi le li talusa mubapali kapa ya nga kalulo ye ñwi mwa papali. Batu ba ne ba lika ku eza lika fa nde ba sa bilaeli ka za maikuto a mwa pilu ni libi ze mwa teñi. Jesu na itusisize Isaya 29:13 ku bonisa batu ba se ne ba eza. Ne ba sa mameli milao ya Mulimu kono he inze ba latelela ka tokomelo milao ya batu. Sa bubeli, Jesu na ba nyazize ka ku siya milao ya Mulimu ni ku beya mwa teñi litaelo za batu. Bulapeli bwa niti ha bu konwi ku ezwa ki batu. Kamita bu swanezi ku zwa ku Mulimu.

MIKWA YA BATU I LWANISA MILAO YA MULIMU (Mareka 7:9-13)

Jesu na itusisize manzwi a tata mwa timana ya 9 ha n'a ize, "Mu ziba hande ku feza mulao wa Mulimu kuli mu tiise mikwa ya habo mina" (ye tokokilwe ki William Barclay). Kuzwafo ki h'a fa mutala wa taba ye. Mushe n'a laezi ku kuteka bashemi, kono mukwa wa baikale n'o lumelela ze luwilwe ku bizwa "korbani" ka luci. Luci lo kwa makalelo ne lu talusa kuli kalulo kapa bufumu kaufela bwa mutu bu filwe ku Mulimu mi ne bu swanezi ku fiwa kwa Tempele. Nihakulicwalo, batu ba kala ku itusisa mukwa wo ku picuka buikalabelo bwa bona kwa bashemi ba bona. Ne ba kona ku bulela kuli bufumu bwa bona ki "mpo" (korbani), kono he inge ba sina mulelo wa ku bu fa kwa musebezi wa Mulimu. Ka mukwa wo ne ba pila ka mikwa ya babahulu, kono inze ba loba milao ya Mulimu.

KU SILAFAZA KWA NITI (Mareka 7:14-23)

Litaba ze, fo li kile za bulelelwa, ne li bonahalile kuli ki litaba ze tisa cincho mwa Testamente ye Nca. Jesu n'a talusize hande fapahano mwa hal'a Bulapeli bwa Sijuda ni tumelo ya n'a tilo toma. Kwa Bafalisi, bulapeli ne li taba ya ku latelela milao ni litaelo. Kwa balateleli ba Jesu, bulapeli ki zibo ya mwa pilu ya sishemo sa Mulimu. Mukwa wo wa sishemo ne u bonisizwe ki Jesu mi u taha ka yena. Ka pulelo ye komokisa yeo Jesu a feza bulapeli bwa ikezelize mutu. Na ize ku silafala kwa niti ku tiswa ki pilu ye silafezi. Mi i kona ku cincwa fela ka ku baka ni ka tumelo ze tisa ku pepwa sinca. U bone 2Bakorinte 5:17 ni Joani 3:3.

Mareka 2:5). Nako kaufela Jesu na bulelelang ba ba folisizwe ki yena kuli ba sike ba bulelea batu. Na eza cwalo kuli a kone ku zwelapili mwa musebezi wa ku kutaza ni ku luta mi a si ke a batelwa fela za lifoliso. Mubili ki wa butokwa kono sa butokwa ka ku fitisisa ki moya wa mutu.

BALUTIWA HA BA KETWA (Mareka 1:16-20)

Ha ki balutiwa kaufela ba 12 ba na ketile Jesu ba beile Mareka fa mukoloko wo. U lemuhe kuli Jesu na ba bizize kuli a ine ni bona mi a ba fa musebezi honafo. Na bata ku ba luta ni ku ba eleza ka mukwa o n'o ta ba konisa ku zwelapili mwa musebezi wa hae ha s'a shwile. Musebezi wa na ba file Jesu ne li ku ba "bayambi ba batu". Ki ku talusa kuli, ne ba ka ba "baituti" ba hae mi ne ba swanezi ku tisa batu ba bañwi ku to mu ziba kuli ki Mupilisi. Pili ne ba li bayambi ba litapi. Cwale ne ba ka ineela musebezi wa ku tisa batu ku Jesu Krete.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 1:9-20

Mateu 28:19

Mareka 2:5

Mateu 3:13-17

Mateu 4:1-11

Isaya 42:1

Lipina 2:7

MUSEBEZI WA JESU WA KALA
Mareka 1:21-2:12

TIMANA YA KUPETA

"Ni ta mi bonisa he kuli na, Mwan'a Mutu, ni na ni mata a ku swalela libi mwa lifasi". (Mareka 2:10)

MAKALELO

Mwa litimana ze za mwa Mareka lu ituta ze n̄ata baken̄isa musebezi wa Mulena mwa Galilea. Se ki sona sibaka ko Jesu na sinyelize buñata bwa nako ya hae, kamukwaocwalo ki hande kuli lu talimisise litaba ze lu taluselizwe mwa teñi. Buñata bwa balutiwa ba Jesu ne ba zwa mwa kalulo ye ya Palesitine. Fa ku zekiswa kwa Jesu, musizana ya n'a inzi mwa lapa la muprista yo muhulu (Mateu 26:69-75) mane na lemuhiye ni mubulelelo wa Pitrosi kuli n'o swana ni wa Mugalilea. Silalo sa Galilea ne si fumaneha mwa mutulo wa Palesitine, ni wiko wa Nuka ya Jordani. Bupilo bwa mwa sibaka se ne bu tomilwe hahulu mwa silalanda sa liwate la Galilea mo ne ku fumaneha minzi ye keta-lizoho ka ye mine fa munanga wa lona. Mabizo a minzi ye minwi a lu bonisa butokwa bwa liwate leo mwa bupilo bwa batu. Sina ka mutala libizo la munzi wa, "Bethesda", li talusa "ndu ya litapi". Ki ku lona liwate le fo Jesu na fumani Pitrosi, Andreasi, Jakobo, ni Joani inze ba sweli musebezi wa buyambi. Ha lu talimeñi cwale ka tokomelo kwa musebezi wa Jesu mwa sibaka se.

JESU MWA GALILEA (Mareka 1:21-22)

Ki kabakalañi Jesu ha n'a kalezi musebezi wa hae mwa Galilea? Mwendi ki kabakala kuli Magalilea ne ba li batu ba ba lapeli hahulu, ni haike ne ba sa buswi ki bazamaishi ba likeleke ni ba litaba za naha sina ka mo ne ba inezi batu ba Jerusalema ni Judea. Kamukwaocwalo, manzwi a Jesu na kona ku hasanela kapili kwa Egepita, Arabia, Syria ni libaka zeñwi cwalo. Kuzwafo, Galilea hape ne li sibaka ko Jesu na pilile nako ye telele kwa bwanana bwa hae. Na kona ku fa sibaka ni nako kwa Galilea kakuli batu ba Judea ne ba si ka itukiseza kapa ku tabela ku amuhela.

JESU MWA SINAGOGE (Mareka 1:23-28)

O muñwi wa minzi ya Galilea ne li Kapernauma. Mo, ka lizazi la Sabata, Jesu a kena mwa Sinagoge mi a yo luta. Ha ku na sa lu bulelezi Mareka ka seo Jesu na si lutile mwa Sinagoge yeo, kono he lu bulelelwa mwa n'a lutela. Honafo batu ba ziba kuli mutu yo n'a fapahana. Ka mwa n'a fapahanela ni bañoli ni Bafalisi ne ku bonahezi Jesu a sa folisa fela mutu wa moya o maswe. Moya o maswe wa ziba mata a Mulimu ku Jesu mi wa ziba kuli s'o bata ku feliswa. Moya o maswe wa huwa wa li Jesu ki yena ya Kenile wa Mulimu. Niha moya o maswe n'o bulezi niti ka yena, Jesu na si ka lumelela bupaki bo. Taba fela ki kuli ne bu zwa kwa nto ye maswe. Kuzwafo Jesu a lakaleza mutu ya kenwi ki moya o maswe kozo ni ku fola. Batu ne ba komokile, isiñi fela kwa manzwi a

KOZI YA BULAPELI BWA IKEZELIZE MUTU
Mareka 7:1-23

TIMANA YA KUPETA

"Kwa lika ze inzi kwande ze kena ku mutu, ha ku na se si kona ku mu silafaza; kono se si zwa ku yena, ki sona se si silafaza mutu." (Mareka 7:15)

MAKALELO

Mwa kauhanyo ya 7 lu bona litaba ze lukisizwe za ku lwanisa Jesu. Pili ku si ka ezahala kale cwalo ba bahulu ba sinagoge ni bazamaishi ne ba fetuhezi Jesu. Litopa za bañoli, Bafalisi ni ba sitopa sa Heroda ne ba hana lituto za hae. Cwale, Jesu na tahezwi ki sitopa sa bañoli ni Bafalisi ba ne ba lumilwe ku zwa kwa Jerusalema i li ku to mu buza ka za litaba zeñwi. Bumaswe ki kuli batu ba ne ba tile ku to batisisa milatu ni ku swasa Jesu. Kabe ne ba tile ni maikuto a mande, inze ba tabela ku lutiwa, ne ba kabe ba kutile inze ba cinchile mwa lipilu za bona. Wena munituti ya lateha, u tahe kwa Bibele ni maikuto a lukuluhile, inze u itukiselize ku ituta niti ya ku bulukezi Mulimu.

KU KENA NI KU SA KENA (Mareka 7:1-4)

Fa Jesu a talimana ni puzo ye tuna ya na tiselizwe ki Bafalisi ni bañoli. Jesu ni balutiwa ba hae ne ba nyazwa ka ku loba milao ya Testamente ya Kale ni ka ku loba milao kapa mikwa ya ba bahulu. Milao ye bulelwa fa ki Milao ye Lishumi ni libuka ze keta lizoho za makalelo za Testamente ya Kale, ze bizwa libuka za mualo. Bañoli ni Bafalisi ha ne ba nyaza Jesu ni balutiwa ba hae ka ku loba mikwa ya baikale, ne ba bulela litaluso za batu fa Testamente ya Kale. Ki kabakaleo ha ku bulelwa za ku tapa kwa mazoho. Mukwa wa baikale n'o tokwa kuli Majuda ba tapise mazoho a bona hañata-n̄ata, isiñi fela ka ku ya ka mulao wa ku pila hande ni makete a mubili, kono mane ni hamulaho a ku ina ni mutu ye n'e si Mujuda. Ne ba lika ku itusisa mulao kwa batu kaufela o n'o lukiselizwe baprisita ha ba swala lico ze kenile. Bañoli ni Bafalisi ne ba sina taba kapa mazoho a balutiwa n'a kenile kapa n'a tezi masila, kono ba bone kapa a tapisizwe ka ku latelela mukwa o tomilwe. Mukwa wo n'o talusa za mezi a swanezi ku itusiswa kuli a kuma kai, mwa swanezi ku swalelwa mazoho, ni ze ñwi cwalo. Mutu kapa sika ne si kona ku ba se si masila ka mikwa ye min̄ata. Sina ka mutala, piza ya lizupa ne i kona ku ba ye masila mwa hali kono isiñi fa nde. Siemba sa litalo sa si papati ne si kona ku ba se si kenile, kono siemba sa litalo se si na ni butungi ne si kona ku ba se si masila mwa hali kapa fa nde. Ne ku na ni likiti-kiti za milao ye n'e tomilwe ki bañoli ba ne ba ipeile kuli ki bona buzamaishi fa litaba kaufela za ku toloka milao ni mikwa ya Sijuda.

MWA GENEZARETA (Mareka 6:53-56)

Mwa buse bo buñwi bwa lisa la Galilea nyangela ba kala ku kubukana ba sa lemuha fela Jesu. Ku fita kwa hae mwa sibaka ne li makande a mande kwa bakuli ni lihole. Ye ne li yona nako ya ku bubana hahulu kwa Jesu. Kwa n'a ya kaufela nyangela ne ba kubukana ku to mu utwa. Ba ba kula ne ba tiswa ku Jesu mi mutu kaufela ya n'a swala na fola. Nto ye makaza ki kuli batu bao ne ba tahela fela lituso ku Jesu. Jesu ha n'a tokwa ku sephala kwa bona ka nako ya ku nyandiswa, ba kala ku mu siya. Jesu a buza balutiwa kamba ni bona ba ka mu siya ku ikela. Bala Joani 6:66-67.

Ka maswabi, ki taba ya niti ku ba bañata kacenu. Ba taha ku Jesu ni kwa keleke ku to ipatela za bona. Ha ba tahi ku to ipeya ku Krete. Ba bañata ba buza ba li, "Ki sika mañi se i kona ku ni ezeza keleke?" fo ne ba swanela ku buza kuli, "Ki sika mañi se ni kona ku ezeza Mulimu ka keleke?" Ha lu itame yo muñwi ni yo muñwi wa ku luna kuli u ka sebeza ni ku tusa ba bañwi, mi isiñi fela ku ipatela lika ze fumisa.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 6:33-56

Joani 6:15

Joani 6:66-67

Jesu, kono mane ni kwa likezo za hae. Na tiiselize za mata a lituto za hae ka ku bonisa mata a hae ka foliso ye.

MUKWENYAN'A PITROSI WA FOLISWA (Mareka 1:29-31)

Mata a Jesu mwa ku kutaza ni mata a hae a ku folisa n'a tisize kuli butumo ni kabubo ka hae li hasanele mwa libaka ze bapani ni Galilea. Ha kena mwa ndu ya mulutiwa wa hae, Pitrosi, Jesu a lemuha za ku kula kwa mukwenyan'a Pitrosi. Balutiwa ne ba ituta kapili ku taluseza Jesu za butata bwa bona kaufela. Kapili-pili Jesu a folisa mukuli yo, ya n'a kalile ku ba sebeleza honafo. Makazo yeo ne i ezizwe mwa ndu ya kwa mukunda. Jesu na sa tokwi kapa ku bata sicaba. Lifoliso za hae ne si za ku iponisa. Ne li ezwa i li ku bonisa lilato ni mata a hae sina ka Mwan'a Mulimu wa niti. U lemuhe kuli musali ya na folisizwe na zuhile mi honafo a kala ku ba sebeleza. Yo muñwi ni yo muñwi wa luna ya amuhezi Krete sina Mupilisi ni Mulena u folisizwe kwa butuku bwa sibi bo bu mwa lipilu za luna. Foliso yeo i taha ha lu amuhela swalelo ya libi za luna, i li ze kona ku lu isa kwa lifu haiba li sa swalelwi. Ni luna, lu tamehile ku yema kuli lu sebeleze Mula'a luna Jesu Krete kacenu. Lu si ke lwa buza kuli, "Ki sika mañi se i kona ku ni ezeza keleke?" Kono, lu buze kuli, "Ki sika mañi se ni ta kona ku ezeza Krete mwa keleke ni ka keleke ya hesu?"

MAKALELO A NYANGELA (Mareka 1:32-34)

Lika za n'a ezize Jesu mwa Kapernauma ne li sa konwi ku patwa. Kacwalo manziwana ndu ya Pitrosi ne i potolohilwe ki nyangela ye ne bata ku foliswa ki Jesu h'a i swala. Batu ne ba libelelanga ku fitela manziwana kakuli mulao n'o sa ba lumeleli ku shimba mulwalo o bukiti mwa hal'a munzi ka lizazi la Sabata. Bala Jeremia 17:24 ka za taba ye. Ne ba sina linako mwa mazazi ao, kacwalo nako ya mafelelezo a lizazi la Sabata ne i lumelelwani. Lizazi la Sabata ne li fela lizazi ha li se li likezi mi se ku bonahala linaleli ze talu. Kacwalo batu ne ba libelela ku fitela ba kona ku bala linaleli ze talu mi ki hona ba tisa bakuli ba bona ku Jesu. A ba folisa. Se i li halalu inze lu bona Jesu a folisa batu: mwa sinagoge, mwa ndu ya Simoni Pitrosi, mi cwale fa ki mwa linzila. Ko ne ku na ni mifilifili kaufela Jesu na itukiselize ku itusisa mata a hae. Na sa ketangi sibaka kapa mutu; kamita na tokomela batu ba ba tokwa tuso. Ki niti, batu ba bañata ne ba taha ku to foliswa kuli mane Jesu na zwile mwa sibaka seo ku ya ku si sili sa mwa Galilea i li kuli a yo kona ku zwelapili mwa musebezi wa hae wa ku kutaza.

JESU H'A LI MWA LIBALA (Mareka 1:35-45)

Ku zwa kwa Kapernauma Jesu a ya mwa Galilea kaufela inze a kutaza mwa masinagoge ni ku folisa ba ba kula. Taba yeñwi ya foliso ne i li mwa munahano wa Mareka ha n'a ñola kauhanyo ya hae ye ya pili. Yeo ne li foliso ya munna wa mbingwa. Ku na ni lika ze peli ze tuna mwa foliso yeo. Pili, ku na ni makeke ni lilato la Jesu ku muezalibi yo. Batu kaufela ba ne ba kula mbingwa ka linako zani ne ba hapelezwa ku kauhana ni mabasi a bona ku yo pila kwa nd'a minzi. Fokuñwi ne ba kubukana mwa tutopanyana ni ku yo pila mwa mahaha. Kono Jesu a lata mutu yo ya n'a sa latwi mi a mu swala ni ku mu folisa. Jesu na sweli ya

sa swalwi mi na latile ya sa latwi. Ku swala ni lilato la hae ne li tisiye tukuluho ni kozo ku munna yo. Nto yeñwi ye tuna mwa foliso yeo ne li kuli butuku bo bumaswe sina mbingwa ne bu konwa ku foliselezwa ki Jesu. Batu ba linako zani ne ba hupula kuli mbingwa ne li sikuto se si zwa ku Mulimu. Ki Mulimu fela ya na kona ku zwise sikuto ni ku tisa foliso. Jesu honafo na bonisize kuli u na ni mata a Mulimu ya mwa sibupeho sa mutu mwa lifasi. Butuku bwa mbingwa hape ne bu lumelwa kuli bu tiswa ki sibi ni ku eza linto ze maswe mwa bupilo bwa mukuli. Cwale Jesu a bonisa mata a hae fa halimw'a ze tiswa ki sibi. U kona ku folisa mubili, kono mane nto yeñwi ya butokwa ki kuli u kona ku folisa mioyo ya batu ye kula sibi.

BALIKANI BA BANE BA NITI (Mareka 2:1-12)

Cwale ha lu talimeñi kwa taba ye fumanwa mwa litimana ze 12 za makalelo a kauhanyo ya 2 mwa Mareka. Mwa teñi lu bona litopa ze peli ni batu ba babeli ba ba tokwa temuho ya luna.

1. BA BA PALELISWA. Batu ba bañata ne ba tile kwa ndu ku to utwa Jesu. Ba to tala mwa munyako, mi mukuli na sa koni ku tiswa ku Jesu. Ne ba sa lemuhi butokwi bwa mutu yo muñwi; ne ba bata fela ku utwa ni ku taleleza zibo ya bona. Ni luna, lu ka swana lwa ba ba ba paleliswa haiba lu ipiza Balumeli, kono inge lu sa pili sina mo ba swanezi ku pilela Balumeli. Lu ka swana lwa ina luli mwa nzila ya ba bañwi, ku ba tibela ku taha ku Jesu kuli ba to piliswa. Jakobo 1:22 i lu kalimela ka za ku utwa Linzwi la Mulimu lu sa ezi se siñwi ka lona.

2. BA BA TOKWA TUSO. Ya omelezi luñañali na sa koni ku itusa i li yena. Bible i bulela kuli kaufela ba ezize sibi ni kuli kaufela bona ha ba na mata a ku ipilisa. (Talima Baroma 3:23). Kamukwaocwalo, batu ba bañata ba swana sina munna wa sihole yo. Ha ba si ka bakela libi za bona, mane ha ba si ka ya ku Jesu ku yo piliswa ni ku keniswa. Ba swana sina munna yo ya omelezi luñañali kwa ku tokwa mata.

3. BATUSI. Banna bao ba bane ba ne ba tisiye mulikan'a bona ku Jesu ne ba lumela kuli Jesu na kona ku mu folisa. U lemuhe kuli mwa timana ya 5 Jesu na boni tumelo ya bona. Ne ba si ka lumelela butata ku ba paleliswa ku isa mulikan'a bona ku Jesu. Kana wa lumela kuli Jesu wa kona ku pilisa ba bañwi kwa libi za bona? Ni wena he u tamehile ku tisa ba bañwi ku yena.

4. JESU, MUFOLISI. Jesu ki yena fela ya kona ku swalela libi ni ku folisa mubili. U lemuhe kuli Jesu na boni nto luli ya na tokwa mutu yo, i li ku swalelwa libi za hae. Na bonisize za mata a hae a ku swalela sibi ka ku folisa mubili. Haiba ha u si ka lumelela kale Jesu kuli a ku swalele sibi sa hao, u eze cwalo honafa.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 1:21-2:12
Jeremia 17:24

Mateu 26:69-75
Baroma 3:23

Jakobo 1:22

lituso ze ba na ni zona batu. Balutiwa ne ba li, "Sika sifi ni sifi se ne lu ka kona ku ezeza batu bao ne si si ke sa kwana". Mahobe a, na sa swani ni mahobe a luna a kacenu. Na swana sina masikono a beilwe nama kapa mai. Litapi ne li ze nyinyani ze lungilwe lizwai ze ne ciwa ni masikono sina busunso. Bo he Jesu na fepile batu ba 5,000 ka zona. Lu hupule kuli limponyana za luna ze fiwa ku Mulimu li kona ku itusiswa ki yena ni ku li ñatafaza hahulu. Litalenta za luna li kona ku itusiswa ki Mulimu ni ku li eza kuli li tise limbuyoti kwa batu ba bañata. Ha lu ipuzeñi se lu kona ku ezeza ba bañwi ka ku ipeya ku Mulena Jesu Kreste.

KU TULA LIÑUNGWA (Mareka 6:45-52)

Kasamulaho a ku fepa silundwamanji, Jesu a fundula balutiwa ka sisepe. Mareka h'a lu buleleli kuli ki kabakalañi ha na funduzi balutiwa ba hae pili a si ka fundula nyangela. Joani u lu bulelela kuli nyangela ne ba lika kuli ba beye Jesu fa bulena (Joani 6:15). Nyangela ne ba hupula kuli na ka ba mulena ya komokisa cwañi. Ki yo YA na ka kona ku zusa ba ba shwile, ku folisa ba ba holofezi, ni ku fa lico kwa mpi ye ne ka kona ku tula lifasi. Batu ne ba na ni muhupulo o mutuna hahulu wa Mesia (Mupilisi) ya swana ni mubusi wa naha, kuli mane Jesu na tokwa nako ye telele ya ku ba luta sa n'a tezi. Kamukwaocwalo Jesu a fundula balutiwa kuli ba funame nako ya ku pumula. Kuzwafo a hasanya nyangela mi a ya kwa lilundu ku yo lapela. Ka nako ya 3 ya kakusasana Jesu a taha kwa balutiwa inze a zamaya fa mezi. Nako kaufela balutiwa ha ne ba mu tokwa, Jesu na fumaneha. Na siyanga nako ya hae ya tapelo inze a limbilwe ki butata kaufela ku ya ku ba ne ba tokwa tuso ya hae. Ki ye makazo ye sina taluso ya moya ku fitela lu i nyakisisa hande. Pili, ne li kalabo ya Jesu ya ze li teñi ka za tokwa mutu. Hape ne li yona nako ya ku luta balutiwa tuto ye tokwahala hahulu. Lika ha ne li bonahala maswe, balutiwa ne ba felelwa ki bundume ni tumelo ya bona. Nto yeo ne i sina tuso. Jesu a ba tiisa. Hona fa mañungwa a ku nyandiswa, a sabisa ku fita liñungwa la kwa liwate a ka fukukela balutiwa. Ba swanezi ku kolwa kuli Jesu na kona ku ba tusa ku talimana ni butata kaufela. Nto ye bonisa kuli balutiwa ne ba si ka ituta hande taba ye i boniswa ki Mareka mwa manzwi a hae a li, "Kakuli ne ba si ka utwisisa poniso ya mahobe ki ha lipilu za bona ne li li tata" (Mareka 6:52).

MANZWI A JESU KU LUNA

U nahane seo manzwi ao, "Ki na; mu si ke mwa saba", a na bulezi Jesu kwa balutiwa ba ba sabile, sa na swanezi ku talusa ku bona. Ona mwa hal'a liwate, mwa hala ku nahana za kozi ya ku tiba, Jesu yena ka sibili a taha ku bona mi a ba lakaleza kozo. Ha lu si ka bulelelwa kuli ki kabakalañi ha ne ba si ka mu ziba, kono mwendi libaka ki kuli ne ba si ka mu libelela. Mwendi pula ye ne tiswa ki liñungwa ne i fatile pono ya bona. Nihakulicwalo, ha t'o fita kwa sisepe ni ku longana ku sona liñungwa la kuza mi liwate la ombela. Kwa liteñi Jesu kamita kubanga ni kozo ni ku ombela. Kwa Balumeli ba pili, ba ne ba nyandiswa kai ni kai, manzwi ao a Jesu mwendi na tisiye kozo ku bona ha ba nze ba bala manzwi a Jesu a, "Mu itiise, ki na; Mu si ke mwa saba".

TUTO YA 9

BULENA BWA JESU FA HALIMW'A MILAO
YA ZE LI TENI MWA LIFASI
Mareka 6:33-56

TIMANA YA KUPETA

"Kakuli kamukana ne ba mu bona, mi kihona ba ziyeleha. Kono a pakisa ku bulela ni bona, a li, 'Mu itiise, ki na; mu si ke mwa saba.'" (Mareka 6:50)

MAKALELO

Balutiwa ha se ba kutile kwa tumo ya bona, ba to biha ku Jesu ze ne ba ezize kaufela. Nyangela ne ba ba kumalezi kuli mane balutiwa ne ba sina nako ya ku ca lico. Jesu a ba bulelela kuli ba ye ni yena kwa sibaka se si kuzize kwa buse bwa lisa kuli ba yo ba ni kozo ni pumulo. Fa lu bona mukwa wa bupilo bwa Silumeli. Bupilo bwa Silumeli ki ku zwelapili ku ba fa pil'a Mulimu ku fumana mata a ku talimana ni mifilifili ni butata bwa ka zazi ni zazi. Lu tokwa ku ba ni nako ya ku ba fa pil'a Mulimu zazi ni zazi kuli a taze bupilo bwa luna kuli lu kone ku talimana ni se si taha kaufela.

Mwa litimana ze siyezi za mwa kauhanyo ye, lu bona lika ze talu zeo Mareka a li űozi ku zwelapili ku lu fa zibo ka za musebezi wa Jesu. Lika zeo ze talu ha li bonisi fela mata a Jesu, kono mane ni lilato ni ku isa pilu kwa hae ku zona.

KU FEPIWA BATU BA 5,000 (Mareka 6:33-44)

Undi wa nyangela ba talimela sisepe mwa n'a longani Jesu ni balutiwa ba hae i li kuli ba y'o ba katanyeza fa likamba la mwa buse. Ku fita kuli a nyemele undi wa nyangela ba ne ba sa lati ku ba siya ba nosi, Jesu na bile ni makeke ni lilato ku bona. Kapili-pili a nahana za siswaniso sa lingu ze yumbilwe fela, li yambaela li sina mulisana. Jesu, Mulisana yo mutuna wa lingu, na hupula sa na kona ku ba ezeza. Mi kacwalo, a sa lika-likiki, Jesu a kala ku ba luta hape. Lilato la Jesu li sa boniswa mwa ku fepa silundwamanji. Balutiwa ne ba bata ku hasanya batu. Ne ba bilaezi kuli ba ka tokwa mali a mañata ku lekela undi wa nyangela lico. "Dinari" (ye kona ku tolokwa sina "pene" kapa "dola" ku ya ka toloko ya Bibele ye u bala) ne li mupuzo wa musebezi wa lizazi li li liñwi. Balutiwa ne ba li, "Ku ta nga mutu likweli ze 8 ku belekela mali a ta kwana mucelo u li muñwi wa batu bao". Kanti balutiwa ba se ba libezi hape za mata a Jesu. Ka ku nga mukushuko wa kashimani, Jesu a fepa undi wa nyangela.

TUTO YA LUNA

Kezo ye i lu bonisa linto ze peli ka za tokwa mutu. Balutiwa ne ba li, "Batu ba ba katezi ni ku shwa tala; u ba hasanye". Jesu na bona batu bao ba ba swana ba ba katezi ni ku shwa tala, kono he n'a li, "Batu ba ba katezi ni ku shwa tala; lu swanezi ku eza se siñwi ka taba yeo". Hape lu bona fa lika ze peli ka

TUTO YA 4

MUSEBEZI WA JESU N'O FAPAHANA
Mareka 2:13-3:6

TIMANA YA KUPETA

"Mi a li ku bona, 'La Pumulo li ezelizwe mutu, isi mutu ku ezezwa la Pumulo.'" (Mareka 2:27)

MAKALELO

Ye mwendi ki yona tuto ye tuna ka ku fitisisa kwa ku utwisisa musebezi wa Jesu. Batu ba bañwi ha ba lemuhi lishutano za na ezize Jesu. Jesu ha si ka taha ku to felisa mulao wa Mulimu. U tile ku to petelela seo mulao u lukiselizwe ku si eza. Lu swanezi ku utwisisa hande taba yeo. Jesu na hanile ku tamiwa ki milao ni mikwa ya batu. Buñata bwa zona ne li lwanisa milao ya niti ya Mulimu. Jesu u lu bonisize kuli ki nto ya butokwa ku ba ni maikuto a mande ku Mulimu mwa pilu. Ha lu swaneli ku lumelela milao ya bulapeli ye ezizwe ki batu kuli i nge sibaka sa milao ya Mulimu. U hupule kuli Bibele ki yona mutomo wa luna mwa litaba za tumelo. Mutomo wa luna ha u si ka tomwa ku mutu, mi ha u fumanehi mwa sika se siñwi. Ka ku bala ni ku ituta Bibele ya luna lu ka kona ku ziba tato luli ya Mulimu ni lituto za hae.

MATA A JESU NA FAPAHANA (Mareka 2:13-22)

Musebezi wa Jesu ne u fapahana. Kapili-pili batu ba lemuha nto yeo. Ne ba li mata a hae n'a zwa ku yena ka sibili mi na sa swani ni a bañoli ni Bafalisi. Sina Jesu ha n'a li Mulimu mwa nama ki hona ku talusa kuli mata a hae na zwa ku Mulimu. Bañoli ni Bafalisi kamita ne ba itusisa mikwa ya kale ni litaluso za mwa Testamente ya Kale ze ne ezizwe ki baluti ni bafundisi ba bañwi ba kale. Batu ne ba boni Jesu ha folisa bakuli, ha tutubulula meto a libofu, ha leleka mioya ye maswe, ni ha swalela libi. Ki niti kuli Yena yo na fapahana ni batu ba bañwi kaufela. Cwale, ka likezo ni manzwi a hae, ne ba kona ku bona kuli musebezi wa hae u ta fapahana ni ya ba bañwi.

Bazama isi ba bañoli ni ba Bafalisi ne ba hanyeza Jesu mwa masinagoge mi ba mu kalameza kwa libaka za matakanyani. Musebezi wa hae cwale ne li wa ku kutaza ba ne ba taha ku yena. Hape na luta balutiwa ba hae ka mukwa o muñwi. Ha lu talimeñi kwa lika zeñwi ze ne bonisa fapahano mwa hal'a musebezi wa Jesu ni musebezi wa bañoli ni Bafalisi.

1. JESU NA BIZIZE MATEU KULI A BE MULUTIWA (Mareka 2:13-14)

Mateu na toilwe ki bañoli ni Bafalisi ni banabahabo (Mateu hape na bizwa Levi). Ne li mutelisi, mi musebezi wa hae ne li ku kubukanyeza sila ya n'a zamaisa naha ya Majuda mali. Baroma ne ba lekisa tukelo ya ku telisa mwa sibaka se siñwi ku mutu ya na kona ku fa sibaka se si tuna ka ku fitisisa. Mutu yo na kona ku lekisa likalulo zeñwi za sibaka sa hae ku ba bañwi ni kuli a fumane kekelezo. Batu bao ba mafelelezo ne ba na ni ku telisa

mali a mañata kuli ba lifele tukelo ya bona ya ku telisa ni kuli ba kone ku kutelwa ki kekelezo yende. Batelisi ba bañwi ne ba na ni buñwanyama. Ne ba telisa ku fita teko ya tukelo ya ku telisa kwa bona ni kekelezo ye swanela. Batelisi ne ba sa latwi ki Baroma ka ku telisa, mi ne ba toilwe ki Majuda ka musebezi wa bona. Bo kanti Jesu na boni kuli Mateu na kona ku ba mulutiwa. Buka ya pili mwa Testamente ya luna ye Nca, yona Evangeli ya Mateu, ne i ñozwi ki mulutiwa wa Jesu yo.

2. JESU NA CILE NI BAEZALIBI BA MAZAZI AO (Mareka 2:15-17)

Mateu na lukiselize Jesu ni balutiwa ba hae mulalelo. Na memile batelisi ka yena ni balikani. Bazamaisi ba Majuda ne ba nyazize Jesu ka ku ca ni batu ba. Ku bona, muezalibi ne li mutu kaufela ya n'a sa pili ka ku ya ka mikwa ni milao ya bona. Jesu na alabile kuli mulelo wa hae ne li ku pilisa mioyo. Ba ne ba mu nyaza ne ba swana sina mutu ya kula ya sa zibi kuli wa kula mi kacwalo ha koni ku tuswa.

3. JESU NA ALABILE PUZO YA KU ITIMA LICO (Mareka 2:18-20)

Majuda kamukana ne ba itima lico ka lizazi li li liñwi silimo ni silimo, ka Lizazi la ku liulula, kono Bafalisi ne ba itima lico ka mazazi a mabeli ka sunda ni sunda. Ne ba eza cwalo kuli ba lumbwe, isiñi ku lumbeka Mulimu. Ku itima lico kwa bona ne si nto ye tuna sina ka mo ne i bonahalela. Ne ba kona ku ca lico lizazi li si ka pazula kale ni ha se li likezi. Ne ba itima lico ka nako ya musihali fela. Mane hape ne ba basa lipata za bona ku bonisa batu kuli ne ba itima lico. Le ki le liñwi la mabaka Jesu ha n'a ba nyaza.

4. JESU NA FILE MASWANISO A MABELI KU BONISA KULI MUSEBEZI WA HAE U KA FAPAHANA (Mareka 2:21-22)

PILI, u na ni mutala wa ku lukela lisila le li nca, le li si ka putana fa siapalo sa kale. KUZWAFO, na file mutala wa ku beya waine ye nca mwa matalo a kale a waine. Ka nako yeo ne ku sina mabotela a mangilazi. Batu ne ba beya waine mwa matalo. Matalo a kale na omelelanga. Waine ye nca ha ne i beiwa mwa teñi matalo ao na kona ku pazuha kabakala ku fufula, i li ku sinyehelwa ki waine mane ni botela ya litalo cwalo. Mitala ye mibeli yeo i bonisa kuli Jesu na talusa kuli musebezi wa hae ha u koni ku sebelisana ni bulapeli bwa kale bwa Majuda. Simanahani se sinca ne si ka pazula lisila la kale, mi waine ye nca ne i ka pazula mabotela a matalo a kale a waine. Ka mukwa o swana, tumelo ni taluso ye nca ya Jesu ze zwa ku Mulimu ne li sa koni ku kopanywa ni bulapeli bwa kale bwa Sijuda. Hape lu bulele kuli Jesu na si ka taha ku to felisa lituto za Testamente ya Kale. Kone he, u tile ku to li taleleza, ni ku sikulula litaluso ze ñata ze ne ba fa batu.

LIKEZO ZA JESU NE LI FAPAHANA (Mareka 2:23-28)

Taba ye ñwi ne i bonisa mo n'o ka fapahanela musebezi wa Jesu ni wa bañoli ni Bafalisi. Jesu ni balutiwa ha ba nze ba zamaya mwa masimu a mabele ka la Sabata, balutiwa ba loba makunka a mabele ni ku a ca. Bafalisi ne ba ngile kezo ya ku loba makunka a mabele ka la sabata kuli ki sibi. Jesu a bonisa kuli ne li yo mutuna ku fita milao ya bona ye ne imela batu. Na ize ki Mulena

hae. Ka ku laelwa ki mahe, musizana a kupa kuli toho ya Joani Mukolobezi i tiswe fa mukeke. Honafo Heroda a swaba ka ku eza sepiso ya butoto yeo. Nihakulicwalo kabakala maci a hae fa pil'a baenyi, a lumelela kupo yeo. Mi kamukwaocwalo Joani Mukolobezi a pumiwa toho mwa tolongo. Balutiwa ba Joani ha ba utwile za lifu la hae ba to nga situpu sa hae ku yo si pumbeka. Liñusa la Jesu ne se li talelelize tumo ya lona. Ne li bulezi za ku taha kwa Jesu, mi cwale li petile musebezi. Heroda na hupula kuli Jesu ki Joani ya zuhile kwa bafu. Ba bañwi ne ba hupula kuli ki mupolofita ya swana sina bapolofita ba Testament ya Kale. Mihupulo yeo ye mibeli ne i fosahilile. N'a fita bao. Ne li Mulimu ya sinulezwi mwa nama ya mutu. Ne li Mulimu ya n'a potela batu ku ba tiseza ku piliswa.

I sa li mwa likande le lu bona miinelo ya Heroda, Herodias ni mwan'a Herodias ha i boniswa. Heroda na toile ni ku komoka Joani. Na toile Joani kabakala manzwi a hae, kono na komoka Joani kabakala bundume ni niti ya hae. Mi he tatubo ha i tile, u palezwi ku yemela Joani. Ba bañwi kacenu ba swana sina Heroda, ya kona ku lumelela Satani ku ba zamaisa nako ya muliko ha i taha. Herodias ne li musali ya maswe ya n'a libelezi nako ya hae ya ku bulaya Joani. Na sa lati ku kopana ni Joani hape, kono he na libezi za katulo ya Mulimu. Mwan'a Herodias wa musizana ni yena n'a na ni kabelo mwa kezo ye maswe yeo. A bina mikiti ye maswe ya lizazi leo mi kuzwafo a itusisa ku latwa kwa hae ki Heroda ku kupa pulao ya mupolofita wa Mulimu.

KU KUTA KWA BALUTIWA (Mareka 6:30-32)

Balutiwa ha ba se ba kutile ni ku bulelela Jesu ze ne ezahalile, a ba ngela kwa tuko ku yo pumula. Balutiwa ne se ba sebelelize batu. Mi cwale ne ba tokwa nako ya ku ina ni Jesu.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 6:1-32

Mateu 1:24-25

Mateu 28:19-20

pilisa. Lu swanezi ku ipeya ku yena kapa ha ku si cwalo ni kacenu, Jesu h'a na ku kona ku eza musebezi o mutuna mwa lipilu za luna. Mi kacwalo Jesu a ba siya kwa Nazareta. Ha lu lapeleni kuli lu si ke lwa mu leleka mwa lipilu za luna ka ku sa lumela kwa luna.

BA BA LISHUMI KA BA BABELI HA BA LUMWA (Mareka 6:7-13)

Fa lu fumana mbengenge ya tukiso ya ze sa taha kwapili yeo Mulen'a luna a ka itusisa ha toma keleke. U ka laela keleke ya hae ku ya ni ku yo kutaza ku isa kwa mafelelezo a lifasi (Bona Mateu 28:19-20). Na lumile ba 12 ka ku nahana za musebezi u li muñwi. Ba y'o tisa manzwi a Mulena. Manzwi ao n'a swana ni a n'a kutalizwe ki Joani Mukolobezi ni yena Jesu ka sibili..."mu bake". Ku baka ku talusa ku cinca munahano wa hao ni ku tabela ku eza likezo ze zamaelela ni cincho ya munahano. Ku baka ku tata, mi ku utwisa butuku. Ki ku itumelela bumaswe bwa luna ni ku tabela ku eza se siñwi ka bona. Balutiwa ne ba si ka tisa fela manzwi a Mulena, kono ne ba tisize ni sishemo sa Mulena. Ne ba tisize tuso ni foliso. Ku baka ko ne ba kutalize ne ku tisize swalelo ni ku piliswa. Mwa lifoliso za bona balutiwa ne ba itusisa oli. Ne li ona mulyani o munde o n'o zibwa kwa likalafo za matuku mwa mazazi ao. Jesu na itusisa likalafo za kale, kono na ekeza mata a hae ku fa mata a manca kwa mialafelo ya kale. Nihakulicwalo kacenu, Mulimu u itusisa milyani ni mialafelo ye minca mi u ekeza mata a hae. Mulimu u sa li Naka yo Mutuna ya sebeza kacenu, mi lifoliso kaufela li zwa ku yena.

Nto yeñwi ye lu lukela ku talima ki talelo ya na file Jesu ku ba 12 ba na lumile. Ne ba swanezi ku lwala liapalo ze likani fela, ba si ke ba lwala mufaho, mi ba kolwe ki kamuhelo ye ba ka fiwa kaufela. Mukwa wo ne u ka bonisa kuli ha ba swani ni Bafalisi ba ne ba lata ku tina kuli ba bonwe. Ne ku ta bonisa kuli ne ba itingile ku Mulimu ku ba fumanela lika. Ne ku ta bonisa kuli ne ba tabela ku amuhela ni ku amuhelwa ki batu fela.

LIFU LA JOANI MUKOLOBEZI (Mareka 6:14-29)

Ku konda kwa likutazo ni lifoliso za balutiwa za zibiwa ki Heroda Antipasi, mulena wa Galilea. Ha nz'a utwa za limakazo ni likutazo, Heroda a ikolwisa kuli Joani Mukolobezi, ya n'a bulaila, u zuhile kwa bafu. Ka ku bulela za Joani Mukolobezi, Mareka u lu bulelela litaba ze ñwi bakeñisa lifu la Joani.

Heroda Antipasi na i l'o potela munyan'a hae, Heroda Filipi, mwa Roma, kwa na i l'o susueza Herodias, musal'a Filipi kuli a kute ni yena kwa Palesitine. Ka nako yeo a leleka musal'a hae. Ye ne li tukiso ye maswe, ye ne loba milao ya Sijuda ni ya Siroma, fa halimw'a zeo mane ni mulao wa Mulimu. Joani Mukolobezi a nyaza sibi seo, mi a nyemelwa ki Herodias. Heroda a swala Joani, kono ka ku saba batu a mu siya mwa tolongo. Heroda mane na komoka likutazo za Joani mi mwa pilu ya hae na ziba kuli za na bulela kaufela ne li za niti. Kono he kabakala Herodias, Heroda a kwalela Joani mwa tolongo. Herodias, ka ku libelela nako ya hae (timana ya 21), a eza tukiso. Kwa mukiti wa lizazi la ku pepwa kwa Heroda, mwan'a Herodias wa musizana a bina ku tabisa baenyi. Heroda na tabile hahulu kuli mane n'a sepisize ku taleleza kupo ya hae ku isa fa licika la mubuso wa

ni wa lizazi la sabata. Ka ha n'a li Mulimu ka nama na kona ku eza mwa latela ka lizazi la Sabata. Jesu na ize na kona ku luta balutiwa ba hae ka Moya o Kenile o n'o sa taha (U bale Joani 14:26). Kasamulaho, ku bonahala hande kuli lizazi la Sunda (zazi la pili la sunda) ne se li fetuhile lizazi la milapelo ya Balumeli (Bala Likezo 20:7 ni 1Bakorinte 16:2). Yeo i bonisa fapahano ye tuna mwa hal'a bulapelibwa Sijuda ni musebezi wa Krete.

LILATO LA JESU LA FAPAHANA (Mareka 3:1-6)

Kezo ya mafelelezo ya Jesu ye ne tisize kuli lila za hae ba mu toye ni ku bata ku mu bulaya ki ku folisa mutu wa lizoho le li omelezi ka lizazi la Sabata. Jesu na ba nyemezi kakuli ne ba hupula kuli ne li nto ya butokwa ku buluka lizazi ku fita ku folisa mutu wa sihole. Bafalisi ni Baheroda ne ba toyani, kono ne ba kopani hamoho ku lika ku bulaya Jesu. Ne ba tile kwa sinagoge, isiñi ku to lapela Mulimu, kono mane ne ba na ni litukiso za ku mu sinyu. Linzwi la ku "sinyu" li talusa kuli ne ba lelile ku eza ka mo ba konela kaufela ku sinyu musebezi wa Jesu ni ku mu bulaya. Nto yeo i bonisa ka mo sibi si kona ku fofaleza meto ni ku sinyu mutu. Si kona ku mu paleliwa ku lemuha Mulimu ha mu bona. Jesu Krete ne li Mulimu ya na pila fa fasi sina mutu. Na swabile kabakala ku tokwa tumelo kwa batu bao. Ne ba si ka hana fela ku lemuha seo a li sona luli, kono hape ne ba lelile ku mu bulaya.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 2:13-3:6
1Bakorinte 16:2

Likezo 20:7

Joani 14:26

TUTO YA 5

NAKO YA KU BUBANA Mareka 3:7-35

TIMANA YA KUPETA

"Mi ba ndu i liñwi ha ba lwanisana ni teñi ndu yeo ha i na ku tiya". (Mareka 3:25)

MAKALELO

Maikuto kwa musebezi wa Jesu ne si a lwanisa fela. Batu ba bañata ne ba hohiwa ki limakazo ni lituto za hae. Batu fela ne ba komokiswa ki musebezi wa Jesu. Ne ba to kubukana ku yena kwa n'a ya kaufela. Mane niha na bata ku lika ku pumula, ku lapela, kapa ku luta balutiwa ba hae, Jesu na sa koni ku siya silundwamanji. Ha na zwa mwa minzi ku ya kwa liwate, ne ba mu latelela ku zwa mwa maneku kaufela a naha.

KU ZWA MWA SIBAKA (Mareka 3:7-10)

Ne ku na ni mabaka a mabeli a na tisize kuli Jesu a siye masinagoge. Libaka le liñwi ne li kuli bañoli ni Bafalisi ni bazamaishi ba bañwi ba sicaba ne ba zwelapili ku toya Jesu ni lituto za hae. Ne ku na ni ze ñata zeo Jesu na bata ku bulela ni ku eza, kacwalo a siya libaka mo bañoli ni Bafalisi ne ba na ni mata hahulu.

Libaka le liñwi ne li silundwamanji se ne si mu latelela ku zwa kwa minzi ye na ni batu ba bañata. Nihakulicwalo Jesu na si ka picuka batu bao. Silundwamanji ne si zwa kwa libima-bima ze fa kaufi ku to mu utwa, ku to foliswa ki yena, ni ku to buha limakazo za hae. Mi batu ba bañata ne ba ulumukela ku yena ku to mu swala, ba sa libeleli Jesu kuli a ba swale, n'a na ni ku buluka mukolonyana kuli a kone ku siya ba ne ba tabela ku mu swala.

JESU U KUZISA MIOYA YE MASWE (Mareka 3:11-12)

Mareka u lu taluseza kuli Jesu na hanisa mioya ye maswe ku ba lipaki za hae. Niha ne i bulela manzwi a niti, n'a zwa kwa lika ze masila, ona madimona. Nihakulicwalo, madimona n'a laezwi ku ikokobeza ku Jesu ni ku zwa kwa batu ba ba kula. Mioya ye maswe ne i ziba kuli Jesu ne li Mwan'a Mulimu. Kono he zibo yeo ne i si ka i pilisa. Batu ba kona ku lumela niti kaufela ya Linzwi kono he ba ka siyala inze ba latehile. Mane ni kacenu bupilo bo bu maswe bo bu pilwa ki mutu ya paka Krete sina Mupilisi bu kona ku hanisa linzwi la bupaki ku zwa mwa mulomo wa hae. Ku na ni pulelo ye li, "S'o EZA si eza hahulu lilata kuli mane ni palelwa ku utwa s'o bulela". Ki hona ku talusa kuli, mutu u kona ku bulela lika ze nde ka mulomo wa hae, kono haiba mukwa o a pila ka ona u fapahana ni sa bulela, sa eza si ka utwahala hahulu ku fita sa bulela. Ku maswe hakakañi ku Mulumeli, ya pilisizwe ka sitabelo sa Krete, ku palelwa ku fa bupaki bo

TUTO YA 8

KRESTE U HANWA MWA MUNZI WA HABO: MUSEBEZI WA HAE WA HULA Mareka 6:1-32

TIMANA YA KUPETA

"Mi Jesu a li ku bona: 'Mupolofita mw'a sa kutekiwi, ki mwa naha ya habo fela, ku ba lusika lwa habo, ni ku ba ndu ya habo.'" (Mareka 6:4)

MAKALELO

Mareka u ñola kuli, hamulaho wa ku zusa mwan'a Jairusi kwa bafu, Jesu a "taha kwa naha ya habo", ki hona kuli, kwa Galilea. Jesu n'a sa zwile kale mwa silalo sa habo mi kabubo ka hae ne se ka i l'o fita kwa Jerusalema ni libaka ze ñwi za kwa mboela. Ka niti, ku bubana kwa hae ne ku bulelwa ni mwa Nazareta cwalo, kakuli ha fita nyangela ne ba buza kuli butali ni mata a hae ne li zwa kai. Ne li maswabi kuli batu bao kwa n'a swanela ku eza musebezi ka tabo ni lilato ne ba hanile tuso ya hae. Mareka u lu bulelela kuli Jesu mane na komokile kuli ku tokwa tumelo kwa bona ne li ko ku tuna cwalo.

U HANILWE MWA NAZARETA (Mareka 6:1-6)

Ku kuta kwa Jesu kwa Nazareta ne si musipili wa sicaba. Na kutezi habo sina muluti kapa mufundisi ni balutiwa ba hae. Ne li nto ye ne ezahala mwa mazazi a le kwa baluti ku zamaya inze ba luta. Se ne si komokisize ni ku makaza batu ba Nazareta ki kuli Jesu na si ka supezwa za mulutelo wo. Nihakulicwalo ne ba na ni ku lumela ku ituta hahulu kwa hae, butali ni mata a hae kwa ku luta ni ku kutaza kuli ne li fitela kwa hule za baluti ba bañwi. Nto ye ñwi ye ne filikanya batu ba Nazareta ne li kuli Jesu ne li mutu ya n'a sebeza. Linzwi la "mupangi" li talusa "sikwala". Sikwala ne li mutu ya n'a na ni zibo ya ku sebelisa likota mi na kona ku panga lika za mifuta-futa fa mabala kapa mane ku yaha ndu. Taba ya kuli na bizwa "mwan'a Maria" i bonisa kuli Josefa mwendi ne s'a shwile. Hape Jesu ha n'a li fa sifapano na bulelezi Joani kuli a babalele mahe. Taba yeo ni yona ne kona ku bonisa kuli Josefa na sa shwile. Ku ama za banabahabo Jesu fa hape ku lu fa liselinyana ka za bupilo bwa mwa ndu ya habo. Jesu ne li YENA fela ku ba ba pepilwe ya n'a na ni mahe wa fa fasi ni Ndat'ahe wa kwahalimu. Hamulaho wa ku pepwa kwa Jesu, Maria ni Josefa ne ba bile ni bana sina mo ba pepelwa batu kaufela (Mateu 1:24-25). Ha ku na bupaki mwa Bibele bo bu hana kuli ne ku na ni bana ba ne ba pepilwe ki Maria ni Josefa hamulaho wa ku pepwa kwa Jesu ko ku komokisa.

Nihakulicwalo, taba ye tuna fa ki ku tokwa tumelo kwa batu. Kabakala ku tokwa tumelo kwa bona, Jesu n'a sa koni ku eza kwa teñi makazo ye tuna. I kona ku ba taba ya niti ni ku luna kacenu. Lu swanezi ku lumela kuli Jesu u na ni mata a ku lu

sinagoge, u tile ni ku to ikwiseza kwa mautu a Jesu. Taba yeo i lu hupulisa za likande la muzamaishi wa limpi za Siria, Namaani (U bale 2Malena 5:1-14). Namaani n'a na ni ku ikokobeza ni ku mamela litaelo za Elisha. Ha n'a mamezi, na folisizwe.

Mwan'a Jairusi na kula hahulu kuli mane linumwana za taha ku to zibisa za lifu la musizana inze ba sa li mwa nzila. Ka piho yeo, Jesu a susueza Jairusi ku buluka tumelo ya n'a sa bonisize. Jesu a nga fela balutiwa ba hae ba balalu ku ya ni bona kwa ndu ya Jairusi. Kwa teni lu bona batu ba ba silisa i li nto ye zamaelela ni lifu. Ba ba silisa ni balikani ba talima ka ku komoka Jesu ni Jairusi ha ba fita. Ku komoka kwa bona kwa fetuha lisomo ha bulela kuli musizana u lobezi. Ku seha kwa bona ku bonisa bupaki bwa ku shwa luli kwa mwana. Hape nyazo ya bona i fetuhile nto ye komokisa mwana ya shwile ha piliswa hape ki Jesu.

Mata a Jesu a likana kwa ku peta se si tokwahala kaufela mwa bupilo. Mata a hae a kona ku ku ezeza nto ye komokisa hahulu mwa lifasi kaufela. U kona ku ku swalela libi za hao, ku kenisa bupilo bwa hao, ni ku ku fa bupilo bo bu sa feli. U bale Baefese 2:5.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 4:35-43	Mareka 1:22	Joani 1:14
Joani 1:3	2Malena 5:1-14	Jakobo 2:19
Baefese 2:5		

bunde ka Mulen'a hae kabakala kuli bupilo bwa hae bu latula niti ya seo a si bulela. Lu si ke lwa kuziswa ka mukwa wo.

BA BA LISHUMI KA BA BABELI HA BA KETWA (Mareka 3:13-15)

Lu se lu boni kuli Jesu na zwile mwa minzi kakuli n'a na ni ze n'ata za ku luta balutiwa ba hae. Kono he mane ni mwa libaka zeo za kwa nde na to apeswa ki batu ba bañata. A keta balutiwa ba hae mwa hal'a batu ba bañata mi a ba isa kwa tuko ku yo ba luta. Mwa litimana za 14 ni 15 za kauhanyo ye lu bala kuli Jesu a ba keta. Ki hona ku talusa kuli n'a ba ketile mwa hal'a ba bañata mi a ba beya kwa tuko kuli ba eze musebezi wa na lakaza kuli ba u eze. Hape a ba fa mata fa halimw'a mioya ye maswe ni mata a ku folisa. Buka ya Likezo i na ni zeñwi za litaba zeo. Ni kacenu Mulimu u sa fa mata a a ku kutaza, ku folisa, ni ku leleka mioya ye maswe. Kono u a fa fela ku ba keta. Nto yeo i ezwa kabakala kanya ya hae, isiñi ku lumbeka kapa ku kuteka mutu.

MABIZO A BA BA LISHUMI KA BA BABELI (Mareka 3:16-19)

Fa lu filwe mabizo a baapositola kapa balutiwa ba Jesu. Ki nto ye tabisaku lemuha kuli lu ziba ze nyinyani bakeñisa buñata bwa balutiwa ba 12 ba pili. Yo muñwi wa ku bona, Judasi, na betekile Mulen'a luna. Pitrosi na latuzi Kreste fa ku zekiswa kwa hae. Bo kanti lu ziba kuli ne li mwa hal'a sona sitopanyana se fo Mulimu na tomile keleke fa fasi. Balutiwa ha se ba ikolwisize kuli Jesu ne li Mulena ni Kreste, mwendi hamulaho wa zuho ya hae, ne ba fetuhile sitopa sa Mulimu se si tiile. Ne ba leleka mioya ye maswe, ne ba folisa ka libizo la Jesu, mi ne ba kutaza ka mata a matuna.

LINYAZO ZA "BALIKANI" (Mareka 3:20-21)

Hape lu bala za batu ba bañata ba ne ba to kubukana ku Jesu ni balutiwa ba hae. Ka nako yeo buñata ne bu til'o patehisa hahulu balutiwa ni Jesu kuli mane ne ba sina ni nako ya ku ca lico. Taba yeo ya tisa nyazo ye li mwendi Jesu ne li mutu ya pulumuka, kuli mane na felezwi ki ngana ya ku nahana. "Balikani" ba ba bulelwa fa ba ka swana ba ba batu ba lubasi lwa Jesu ba ba bulelwa kwa mafelelezo a kauhanyo ye. Mwendi ne li batu ba ne ba ziba Jesu mwa Nazareta. Jesu ka sibili na bulezi kuli mupolofita ha kutekiwi mwa naha ya habo. yeo ne li taba ya niti kwa neku la Jesu.

LINYAZO ZA BAÑOLI (Mareka 3:22-24)

Cwale bañoli ba ne ba zwa kwa Jerusalema ka mulelo wa ku to nyaza Jesu, ba fitisa pilaelo ye tuna bakeñisa hae. Ba nyaza Jesu ka ku itusisa mata a moya o maswe a zwa ku Beelzebule, mulena wa mioya ye maswe, ku leleka mioya ye maswe. Ka ku itusisa nguli ye bunolo, Jesu a nyaza bona. Haiba mata a Satani a itusiswa ku lwanisa mioya ye maswe, fo he mubuso wa Satani u ikabile fa hali. I li nto ye bonisa kuli ne u ka sinyeha. Jesu na ize, "Mi mubuso ha u fapana wa itwanisa, mubuso wo u ka palelwa ku tiya" (timana ya 24). Bo ne li bupaki bwa niti kuli Jesu na sa itusisi mata a moya o maswe.

SIBI SE SI SA KONWI KU SWALELWA (Mareka 3:28-30)

Jesu na bulezi kuli bañoli bao ba ba nyaza ne ba li mwa kozi ya ku eza sibi se ne si sa konwi ku swalelwa. Jesu na ize mifuta kauflea ya libi i kona ku swalelwa kwa nda sona se sa ku nyefula Moya o Kenile. Ki hona ku talusa kuli sibi sa bona ne li kuli ne ba hanile ku lemuha kuli Jesu ki Mulimu ka nama, ya sinulezwi batu. Ka niti, ba zwelapili ku bulela kuli Jesu mane na zamaiswa ki Satani ka sibili. Ne ba biza yena Mwana Mulimu kuli ki mutang'a diabulosi. Mutu haiba a eza cwalo ha koni ku baka mi kamukwaocwalo ha koni ku swalelwa. Ne ba hanile ku lemuha yena fela simbule sa swalelo, i li ku ba ni tumelo ku Mulena Jesu Krete. Bible i luta hande kuli ha ku konahali kuba ni swalelo kapa ku piliswa haisi ka Jesu Krete. Bona Likezo 4:12 ni Joani 8:24. Kanti he sibi fela se si sa koni ku swalelwa ki ku sa lumela ko ku hana Krete kuli ki Mupilisi, i li ku ikauhanya ku yena fela simbule sa swalelo.

BANABAHABO JESU (Mareka 3:31-35)

Kwa mafelelezo mane ni bona banabahabo Jesu ba lika ku to mu nga kuli ba ye ni yena kwa hae. Nto ye i lu taluseza kuli ka nako yeo banabahabo ba fa fasi ne ba si ka lemuha kuli ki mañi. Kuzwafo, lu fumana mahe Jesu ni banyani ba hae mwa hal'a balutiwa ba ne ba kopani ku lapela ha s'a kambamezi kwa lihalimu (Likezo 1:14). Hape lu sa fumana Jakobo, munyan'a Jesu, muzamaisi ya tiile mwa keleke ya Jerusalema (Bagalata 1:19). U lemuhe manzwi a Jesu a li ba ba eza tato ya Mulimu ki bona banabahabo tota. Ki hona ku talusa kuli batu kaufela ba ba lumela ku Jesu ka niti mi ba mu amuhela mwa lipilu za bona ki bona banabahabo. Jesu na bulelezi Nekudema kuli u swanezi ku pepwa sinca pili a si ka kena kale mwa mubuso wa Mulimu (Joani 3:3-8). Kacwalo lu swanezi ku pepwa sinca ka tumelo ku Mulena Jesu kuli lu be siemba sa lubasi lwa Mulimu, lo lu ngelela mishobo kaufela, banna ni basali. Mutu kaufela ya pepezwi mwa lubasi lwa Mulimu ka ku pepwa sinca ka moya wa ku baka ni ka tumelo ku Krete ki yena silama tota sa lusika lwa Mulimu.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 3:7-35	Likezo 1:14	Likezo 4:12
Bagalata 1:19	Joani 8:24	Joani 3:3-8

Ne ba komokile kuli ki mutu ya cwañi. Ne ba nze ba ituta ka bunyinyani kuli Jesu ne si mutu fela, kono ne li Mwan'a Mulimu ya na ni mata.

JESU U NA NI MATA FA HALIMW'A MIOYA YE MASWE (Mareka 5:1-20)

Ha se ba silile liwate ku ya fa likamba la mwa buse, Jesu ni balutiwa ba hae ba katanyezwa ki munna ya na ni mioya ye maswe. Lika ze ñata li lu bonisa butata bwa n'a li ku bona. Na pila mwa mahaha a n'a itusiswa sina mabita. Na sa konwi ku tusiwa ki banabahabo kakuli ne ba sa koni ku mu zamaisa. Kuzwafo, mane na ikolofaza fa macwe a shengile. Mi he ha se i boni Jesu, mioya ye maswe ye inzi ku mutu ya huweleza ku Jesu, inze i mu biza Mwan'a Mulimu, mi ya kupa ku shemubiwa. Mwa Jakobo 2:19 lu bala kuli mioya ye maswe ya "lumela", ki hona kuli, ya ziba kuli ku na ni Mulimu a li muñwi wa niti. Ha i lumeli mwa muhupulo wa ku amuhela Krete kapa ku bakela libi za yona. Jesu na buzize libizo la munna yo mi a amuhela kalabo ye li, "Mpi". Mutu wa moya o maswe n'a ikutwa kuli u swelwi ki likiti-kiti za mioya ye maswe ye swana ni mpi ya masole. Kuzwafo Jesu a lumelela mioya ye maswe ku kena mwa mutapi wa likulube ze ne fula fa kaufi. Nto yeo ya kolwisisa mutu ya kenwi ki moya o maswe kuli u lukuluhile. Ka niti, ki yona niti ya na tokwa mutu yo, kakuli ku zwa hona fo a fola. Mane na lakaza ku ya ni Jesu, kono Jesu a mu bulelela kuli a yo kutaza banabahabo pili. I li nto ye ne ba komokisize ha i eza.

JESU U NA NI MATA FA HALIMW'A MATUKU (Mareka 5:25-34)

Mata a Jesu fa halimw'a matuku n'a bonisizwe ka foliso ya musali ya n'a tilo swala siapalo sa hae. Ku na ni lika ze ñata ze tuna ze konwa ku lemuhiwa fa. Pili, musali na ziyelehile. Butuku bwa hae ne se bu ngile nako ye telele--lilimo ze lishumi ka ze peli. U n'a sinyize sa n'a na ni sona kaufela kuli a fumane tuso. Bakeñisa kuli a fole butuku ne bu ekezeha. Mi na tokwa hahulu tuso. Kuzwafo, lu bona tumelo ya hae kuli na ka fola ha n'a ka swala fela siapalo sa Jesu ha na fita. Kuzwafo lu bona kuli tumelo ya hae ne i lumelezwi. N'a folelezi ka ku swala liapalo za hae. Jesu na lakalize ku bona ya na folisizwe ka mukwa wo, isiñi ku mu omanya, kono ku mu fuyola ni ku mu susueza.

JESU U NA NI MATA FA HALIMW'A LIFU (Mareka 5:21-24 ni 5:35-43)

Nto yeo ne i ka bizwa tatubo ye tuna ya mata a Jesu. Mata a hae fa halimw'a lifu ku sina ku kakanya na talusa kuli ne li Mulimu ka nama ya pila mwa hal'a batu (U bale Joani 1:14). Kono ha lu talime pili ku munna yo Jairusi, ya na til'o kupa tuso ku Jesu bakeñisa mwana hae wa musizana ya na kula hahulu. Na ezize ka tata kuli a fumanele kasizana ka hae tuso, mi n'a si ka zwafa. Pili, lu bona kuli Jairusi na libezi za ketululo ya hae. Ka niti muzamaisi yo wa sinagoge na ziba kuli bazamaisi ba sicaba ba lwanisa musebezi wa Jesu. Kono he cwale mwa butata bwa hae a libala za ketululo kaufela. Nihakulicwalo ketululo ya luna i swanezi ku fela fa pila Jesu Krete. Kuzwafo lu bona kuli Jairusi u libezi za muikuhumuso wa hae. Yena, muzamaisi wa

TUTO YA 7

MATA A JESU KA H'A LI MWAN'A MULIMU
Mareka 4:35-5:43

TIMANA YA KUPETA

"Kiha ba saba hahulu mi ba bulelelana, ba li: 'Yo ki mañi, kuli mane moya ni liwate li mu utwe?'" (Mareka 4:41)

MAKALELO

Mwa likauhanyo za pili za Evangeli ya Mareka, lu boni za mata a Jesu a ku folisa matuku ni ku fepa likiti-kiti za batu. Cwale Mareka u ka lu bonisa kuli ha ku na kalulo fo mata a Jesu a si a matuna. Lika za lifasi ze cwaleka moya ni mañungwa li mamela taelo ya hae. Mifuta kaufela ya matuku i sabiswa ki foliso ya hae. Mane kwa mafelelezo, ku tatubwa mata a hae a matuna, Mareka u bonisa kuli Jesu u na ni mata ku lona lifu ka sibili.

MATA A JESU A KWANELEZI

Lituto za Jesu li pakile kuli ne si mutu fela. Batu fela ne ba lemuhi kuli n'a na ni mata a n'a sa swani ni a bañoli (Mareka 1:22). Mane cwale ku sa fiwa bupaki bo buñwi kubonisa mata a Jesu mwa likalulo kaufela za bupilo. Jesu n'a na ni mata ni tukelo fa halimw'a ze li mwa lifasi. Joani 1:3 i lu taluseza kuli i ne li Jesu ya na inzi hamoho ni Mulimu fa pupo. Ki hona ku talusa kuli Jesu na li teñi kwa simulaho mi na likana ni Mulimu. Hape, lu bona mata a hae fa halimw'a matuku, ku ngelela ni mufuta kaufela wa moya o maswe. Kuzwafo, lu bona mata a hae fa halimw'a sila se si tuna sa mutu, lona lifu. Kamukwaocwalo Mareka u bonisa kuli ha ku na kalulo fo mata a Jesu a si a matuna.

JESU U NA NI MATA FA HALIMW'A LIKA ZA LIFASI (Mareka 4:35-41)

Jesu na katalisizwe ki ku kutaza ni ku folisa. Kabakala ku lakaza ku siya sicaba ka nakonyana, Jesu ni balutiwa ba hae ba ba longana mwa sisepe ku sila liwate la Galilea. Buñata bwa linako liwate le ne li kuzize. Ki lisa le li tuna le li eza kilomita ze 13 mwa bupala ni kilomita ze 23 mwa butelele. Kabakala ku potolohiwa ki malundu ni mabala, mañungwa na kona ku fukuka ka nako ifi kapa ifi fa lisa. Ki sona se ne si ezahezi ka zazi leo. Lingungwa ha li se li ba fukukezi, balutiwa ba zusa Jesu ya n'a lobezi mwa litusi la sisepe la kwa mulaho. Lu nahana ka mo ne bu inezi butuna bwa liñungwa ka sabo ya bona ya kuli sisepe ne si ta tiba ni bona. Ka linzwi la Jesu, mezi a kuziswa. Kuzwafo Jesu a nyaza balutiwa ka ku tokwa tumelo kwa bona. Mwendu na ba kakanyeza kuli mañungwa a lipalaelo ni sabo ha ba tahela ba sikuluhele ku yena ka tumelo. Se ne si ezahalile kwa balutiwa ki sabo, kapa ku ba ni likute le lituna. Lingungwa ne li si ka ikuzeza i li lona. Ne li kuzisizwe ki linzwi la Jesu.

TUTO YA 6

LINGULI NI LITALUSO ZA ZONA
Mareka 4:1-34

TIMANA YA KUPETA

"Kono ba ba amuhezi peu mwa mubu o munde, ki ba ba utwa linzwi, ba li amuhela mi ba beya; peu i liñwi i beya ze mashumi a malalu; ye ñwi ze mashumi a keta-lizoho ka li li liñwi; ye ñwi i beya mwanda". (Mareka 4:20)

MAKALELO

Mareka cwale u siya za limakazo za Jesu ku ya kwa lituto za hae ka linguli. Taluso ye ñwi ya nguli ki kuli nguli ki likande le li kuswani le li taluswa ka ku bapanya i li ku luta tuto ye ñwi kapa niti i liñwi. Linzwi la "nguli" li talusa "ku bapanya". Kacwalo, nguli, ki likande le li bulelwa ku bapisa niti ye tuna ku bonisa hande taluso ya yona. Nguli i swana sina mutala o itusiswa ku talusa hande nto ye ñwi. Ha lu toloka linguli lu swanezi ku tokomela kuli lu si ke lwa fa taluso ye ne li siyo mwa muhupulo wa mubuleli. Nguli i talusa niti i liñwi kapa ze peli taluso ya yona ha i swaneli ku kopamiswa kapa ku fiwa mihupulo ye miñwi ye ne si ka hupulwa ki mubuleli wa pili. Kuli lu itute tuto ku yona nguli yeo lu swanezi ku buza lipuzo zeo ze tatama:

1. Ki ifi niti ye tuna yeo mubuleli na bata kuli ba utwi ba itute? Ha lu na tukelo ya ku ekeza litaluso mwa nguli ze ne si ka hupulwa ki mubuleli.
2. Kanti nguli i bonisa cwañi niti yeo?
3. Ni ka kona cwañi ku itusisa niti yeo mwa bupilo bwa ka?

Ha lu mamela lipuzo zeo ha lu nze lu ituta linguli za Jesu lu ta kona ku ba ni kutwisiso ya moya ye lukile.

JESU NA LUTA KA LINGULI (Mareka 4:1-2)

Lu bulelelwa mwa hauhanyo ya 4 timana ya 34 kuli Jesu na itusisa linguli ze ñata mwa lituto za hae. Linguli za Jesu li zibahala hahulu mwa lifasi kaufela ka bunde ni ku utwahala hande kwa zona. Muluti yo mutuna na ziba mukwa wa ku hapa minahano ya ba ne ba mu utwa ka niti. Linguli za Jesu ne li luta liniti za ku ya ku ile, za moya. Li sa li za niti ku luna kacenu sina mo ne li inezi kwa batu ba ne ba mu utwile ha li bulela lwa pili.

MIFUTA YE MINE YA MUBU (Mareka 4:3-20)

Mwa hauhanyo ye, Jesu na talusize nguli, mi na file taluso ya yona. Lu kana lwa i biza "Nguli ya Mibu", ka kuli mufuta wa mubu

ki ona o n'o atula se si ka kutulwa mwa mubu o muñwi ni o muñwi. Jesu na talusize kuli likande la hae ne si la njimo ka nako yani. Ku na ni taluso ya moya, ye tuna mwa likande leo. Pili, Jesu na bonisize kuli peu ki Linzwi la Mulimu, kapa Evangeli. Mucali ki ya kutaza kapa ya hasanya Evangeli. U lemuhe kuli mwa mufuta o muñwi ni o muñwi wa mibu yeo ye mine mucali ki mutu ya swana ni peu ki ye swana, kono miselo ya fapahana. Ha lu talime kwa mibu ni miselo ya ku o muñwi ni o muñwi.

1. MUBU WO OMELEZI

Pili, ku na ni peu ye ne wezi mwa nzila. Mubu wo omelezi wo ne u ngangatelizwe ki mautu a batu ba bañata. Ne u sa lumelezi peu ku kena ku ona. Mufuta wo wa mubu u yemela batu ba ba utwa Linzwi la Mulimu, kono ha ba li amuheli. Kacwalo diabulosi wa li nga mi ha ku na muselo o kutulwa ku ona. Diabulosi, ya yemelwa fa ki linyunywani, u pakisa ku nga linzwi le linde kaufela le li wela mwa pilu ya hao. Jesu u li lu si ke lwa teezeza fela, kono lu swanezi ku amuhela Linzwi ka kutwisiso mi lu be ni takazo ya ku eza se li lu bulelela.

2. MUBU WA MACWE

Mufuta wa bubeli wa mubu ki o kopani ni macwe. Ki hona kuli, ku na ni mubu o munyinyani fela o fa halimu a macwe. Ku na ni mubu o mu ñata o cwalo mwa naha ya Palesitine koo Jesu na bulelela likande le. Mubu wo u yemela ba ba amuhela Linzwi la Mulimu ha ba li utwa, kono ha ba lateleli Mulimu. Ba lemuha kuli Linzwi ki le linde mi ki la niti, kono ha ba tabeli ku eza ka mo ba zibela kwa ku taleleza Linzwi le. Kacenu ku na ni batu ba bañata ba ba cwalo. Ba bulelela kuli ba bata ku ba Balumeli, kono ha ba tabeli ku mamela Linzwi la Mulimu le li cezwi mwa lipilu za bona. Mufuta wo wa mubu o buluka peu ka nako ye telelenyana kuli ba kone ku kala, kono nako ya ku hula ha i fita, mubu ha u na butungi bo bu kona ku fepa limela kamukwaocwalo za oma ni ku shwa. Ku na ni batu ba bañwi ba ba bonahala kuli ba lumezi, kono he likezo za bona li bonisa kuli ba ezize buitamo ka milomo ya bona fela isiñi ka bupilo bwa bona.

3. MUBU WA MIKAKANI

Mufuta wa bulalu wa mubu ki mo ku si ka pumbulwa mibisi ya mikakani ye ne melile mwa teñi. Mubu u kona ku bonahala bunde, ni ku bonahala ku lukiswa hande, kono mwa mubu ku na ni kozi kwa peu. Mufuta wo wa mubu u yemela ba ba utwa Linzwi mi ba li amuhela mwa lipilu za bona, kono ha ba beyi muselo kabakala lika ze ñwi mwa bupilo bwa bona. Lipilaelo za lifasi ni litakazo mwa lika za sa lati Mulimu. Zeo li kona ku ngelela lilato la ku nwa kapa mikwa ye minwi ye maswe ye sinye takazo ye mutu mwa lika za Mulimu. Ku tabela bufumu ki takazo ya ku luwa lika ze ñata hahulu kuli mane takazo ya ku ba mwa mata a Mulimu ya fela. Bupumi bo bu mwa takazo ya bufumu ki kuli i sepisa linto ze nde ze ñata, bo kanti kwa mafelelezo, bufumu ha bu koni ku tisa se siñwi sa lika za butokwa mwa bupilo se si ina ku ya ku ile. Nto ye maswe ka ku fitisiza ye ezahala ki kuli peu, ye yemela Linzwi la Mulimu, ya pukutiswa mi ha ku na muselo o kutulwa.

4. MUBU O MUNDE

Kwa mafelelezo lu fumana mubu o munde mo peu ya hula mi i tisa kutulo ye nde. Bao ki bona ba utwi ba ba amuhela Linzwi la Mulimu, ba li lumela ka niti mwa lipilu za bona, mi ba eza ka mo ba li utwezi ni mo ba li amuhelizi. U be sina batu bale ba ne ba utwile, ba ne ba amuhezi ni ku eza ze ne ba utwile ni ku amuhela. Haiba ha u si ka amuhela kale Jesu Krete sina Mupilisi wa hao, u eze cwalo kacenu, mi u beeke Mulimu muselo.

LAMBI YE TUKA (Mareka 4:21-25)

Ba ne ba utwile nguli ya Jesu mwendi ne ba buzize, "Haiba ba bañata ba hana ku amuhela Linzwi, ki kabakalañi ha u ikataza ku li bulelela?" Jesu a alaba puzo yeo ka nguli ye kuswani yeo. A li, ka niti: "Ha u koni ku keta. U swanezi ku paka za sishemo sa Mulimu ka bupilo bwa hao i li kuli ba bañwi ba ba pila mwa lififi ni bona ba kone ku ziba ni ku amuhela Evangeli ye". Lambi ha i tukiswi kuli i patwe, Mulumeli ha piliswi kuli a pate bupaki bwa hae. Lu pilisizwe kuli lu sebeze.

PEU YE MELA KWA MUKUNDA (Mareka 4:26-29)

Nguli ye kuswani ye i lu bonisa kuli fokuñwi ha lu koni ku ziba bunde bwa ku ikabela Evangeli haisi kasamulaho. Nguli ye i lu taluseza se siñwi bakeñisa ku hula kwa mubuso wa Mulimu. Sina mo li hulela lika za lifasi, ku hula kwa mubuso ki nto ye sa bonwi. Ha lu koni ku bona simela ha si mela, kono haiba lu kuta hamulaho wa mazazinyana a ku ba siyo lu ka kona ku lemuha kuli si hulile. Ku hula kwa mubuso ni kona ki nto ye zwelapili. Busihu ni musihali, silimo ni silimo mubuso wa hula. Ku hula kwa mubuso, sina lika za lifasi, kwa tokwahala. Mane ni haiba mata a lifu ha koni ku tibela ku zwelapili kwa mubuso wa Mulimu (Mateu 16:18).

PEU YA MASITETE (Mareka 4:30-34)

Makalelo a mubuso ki a manyinyani sina peu ya masitete. Jesu mwendi na bulelela za musebezi wa hae, o n'o fumaneha mwa sibakanyana sa Palesitine, kono nako ne sa taha fo manzwi a hae ni bupilo bwa hae--ka ku hapa kwa zona ne li ta zibwa ni ku utwiwa mwa lifasi kaufela. Linguli ze kaufela li bonisa kuli haiba peu ya Evangeli i calwa ka ku sephala, mane makalelo niha ka ba a manyinyani, kwa mafelelezo i ka hula ni ku kutulwa.

* * * * *

U BONE KULI U BALILE LITIMANA ZEO ZA BIBELE

Mareka 4:1-34

Mateu 16:18